

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2012. Prezenta traducere a fost efectuată cu sprijinul Fondului Fiduciar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Această traducere nu obligă Curtea. Pentru mai multe informații, a se vedea indicația cu privire la drepturile de autor de la sfârșitul acestui document.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

MAREA CAMERĂ

CAUZA STANEV împotriva BULGARIEI

(Cererea nr. 36760/06)

HOTĂRÂRE

STRASBOURG

17 ianuarie 2012

Această hotărâre este definitivă, dar poate suferi unele modificări de formă.

În cauza Stanev împotriva Bulgariei,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în formațiune de Mare Cameră compusă din:

Nicolas Bratza, *Președinte*,
Jean-Paul Costa,
Françoise Tulkens,
Josep Casadevall,
Nina Vajić,
Dean Spielmann,
Lech Garlicki,
Khanlar Hajiyeu,
Egbert Myjer,
Isabelle Berro-Lefèvre,
Luis López Guerra,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Zdravka Kalaydjieva,
Ganna Yudkivska,
Vincent A. de Gaetano,
Angelika Nußberger,
Julia Laffranque, *Judecători*,

și Vincent Berger, *Juristconsult*,

După deliberări în cameră de consiliu pe data de 9 februarie și, respectiv, 7 decembrie 2011,

Pronunță prezenta hotărâre, adoptată la cea de-a doua dintre datele susmenționate:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află o cerere (nr. 36760/06) introdusă împotriva Republicii Bulgaria în temeiul articolului 34 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale (“Convenția”) de către un cetățean bulgar, dl. Rusi Kosev Stanev (“reclamantul”), pe data de 8 septembrie 2006.

2. Reclamantul, căruia i s-a acordat beneficiul asistenței juridice, este reprezentat de către A. Genova, avocat în Sofia și de către V. Lee și L. Nelson, avocați din partea Centrului de Consultanță pentru Dizabilități Mintale, o organizație neguvernamentală cu sediul în Budapesta. Guvernul bulgar (“Guvernul”) este reprezentat de către Agenții săi, N. Nikolova și R. Nikolova, din partea Ministerului de Justiție.

3. Reclamantul se plânge de internarea sa într-un centru de ocrotire socială pentru persoanele cu dizabilități mintale și de imposibilitatea de a părăsi centrul respectiv (articolul 5 §§ 1, 4 și 5 din convenție).

Întemeindu-se pe articolul 3 exclusiv, dar și combinat cu articolul 13, reclamantul se plânge și de condițiile de trai din centru. Susține și că nu a avut acces la un tribunal pentru a cere încetarea curatei (articolul 6 din convenție). În ultimul rând, susține că restricțiile care derivă din regimul de curatelă care i-a fost impus, inclusiv plasamentul său în centrul de ocrotire, i-a încălcat dreptul la respectarea vieții private în sensul articolului 8, exclusiv, dar și combinat cu articolul 13 din convenție.

4. Cererea a fost atribuită Secției a V-a a Curții (articolul 52 § 1 din Regulamentul Curții). Pe data de 29 iunie 2010, după o audiere cu privire la admisibilitatea și fondul cauzei care a avut loc pe data de 10 noiembrie 2009 (articolul 54 § 3), cererea a fost declarată admisibilă de către o Cameră compusă din Peer Lorenzen, Președinte, Renate Jaeger, Karel Jungwiert, Rait Maruste, Isabelle Berro-Lefèvre, Mirjana Lazarova Trajkovska și Zdravka Kalaydjieva, Judecători, și Claudia Westerdiek, Grefier de Secție. Pe data de 14 septembrie 2010, o Cameră a aceleiași Secții, compusă din Peer Lorenzen, Președinte, Renate Jaeger, Rait Maruste, Mark Villiger, Isabelle Berro-Lefèvre, Mirjana Lazarova Trajkovska și Zdravka Kalaydjieva, judecători, și Claudia Westerdiek, Grefier de Secție, și-a declinat competența în favoarea Marii Camere, niciuna dintre părți neavând nicio obiecție în acest sens (articolul 30 din convenție și articolul 72 din regulamentul).

5. Compunerea Camerei a fost determinată în conformitate cu prevederile articolului 26 §§ 4 și 5 din convenție și a articolului 24 din regulamentul.

6. Atât reclamantul, cât și Guvernul au depus observații scrise cu privire la fondul cauzei.

7. În plus, s-au primit comentarii din partea organizației neguvernamentale Interights, în calitate de terț, căreia Președintele i-a permis intervenția în procedura scrisă (articolul 36 § 2 din convenție și articolul 44 § 3 din regulamentul).

8. A avut loc o audiere publică în Clădirea Drepturilor Omului, Strasbourg, pe data de 9 februarie 2011 (articolul 59 § 3 din regulamentul).

Cu această ocazie, s-au înfățișat Curții:

(a) *din partea Guvernului*

Dna N. NIKOLOVA, Ministerul de Justiție,

Dna R. NIKOLOVA, Ministerul de Justiție,

Co-Agenți;

(b) *din partea reclamantului*

Dna A. GENOVA,

Dna V. LEE,

Dna L. NELSON,

Avocat,

Consilieri..

Curtea a audiat reprezentanții reclamantului și ai Guvernului. Reclamantul a fost, de asemenea, prezent.

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

9. Reclamantul s-a născut în 1956 în Ruse, unde a trăit până în decembrie 2002 și unde trăiesc și sora sa vitregă și cea de-a doua soție a tatălui său, singurele sale rude apropiate. Pe data de 20 decembrie 1990, o comisie de medici specializați în medicina muncii l-a declarat pe reclamant inapt de muncă. Comisia a constatat că din cauza diagnosticării sale cu schizofrenie în 1975, reclamantul avea un handicap de 90%, dar că nu avea nevoie de asistență. Pe baza acestei constatări, reclamantul primește o pensie de invaliditate.

A. Plasamentul reclamantului sub curatelă parțială și într-un centru de ocrotire socială pentru persoanele cu dizabilități mintale

10. La o dată neprecizată în 2000, la cererea celor două rude ale reclamantului, procurorul general din Ruse a solicitat Tribunalului Regional din Ruse (*Окръжен съд*) declararea incapacității totale a reclamantului. Printr-o hotărâre pronunțată la data de 20 noiembrie 2000, tribunalul l-a declarat pe reclamant parțial incapabil, pe motiv că suferea de schizofrenie simplă din 1975 și capacitatea sa de a-și gestiona viața și interesele și de a conștientiza consecințele propriilor acte i-a fost afectată. Tribunalul a constatat că starea reclamantului nu era atât de gravă încât să justifice declararea incapacității totale. A observat, în special, că între 1975 și 2000, reclamantul a fost internat de câteva ori într-un spital psihiatric. Curtea a luat în considerare o expertiză medicală realizată în cursul procedurii și l-a audiat pe reclamant. Potrivit declarațiilor altor persoane audiate, reclamantul și-a vândut toate bunurile, cerșea, își cheltuia toți banii pe alcool și devenea agresiv ori de câte ori consuma alcool.

11. Această hotărâre a fost confirmată de Curtea de Apel din Veliko Tarnovo (*Апелативен съд*) pronunțată ca urmare a respingerii apelului reclamantului în data de 12 aprilie 2001 și a fost transmisă Consiliului Municipal din Ruse pe data de 7 iunie 2001 pentru numirea unui curator.

12. Deoarece rudele reclamantului au refuzat să-și asume curatela, pe data de 23 mai 2002, Consiliul Municipal a numit-o curator pe dna. R.P., consilier municipal, până la data de 31 decembrie 2002.

13. Pe data de 29 mai 2002, R.P. a solicitat Serviciului de asistență socială din Ruse să-l plaseze pe reclamant într-un centru de ocrotire pentru

persoanele cu dizabilități mentale. A anexat la cerere o serie de documente printre care se afla și o expertiză psihiatrică. Serviciul de asistență socială a realizat o caracterizare a reclamantului, constatând pe data de 23 iulie 2002 că reclamantul suferea de schizofrenie, că locuia singur într-o anexă mică și dărăpănată a casei surorii sale vitrege și că rudele sale au declarat că nu vor să-i fie curatori. Cerințele pentru plasarea într-un centru de ocrotire erau astfel, îndeplinite.

14. Pe data de 10 decembrie 2002, un acord de plasament a fost semnat între R.P. și centrul de ocrotire pentru adulții suferind de tulburări mintale din apropierea satului Pastra din municipiul Rila (“centrul de ocrotire din Pastra”), instituție aflată în subordinea Ministerului Muncii și a Politicii Sociale. Reclamantului nu i s-a adus la cunoștință acest acord.

15. În cursul zilei respective, reclamantul a fost transportat cu o ambulanță la centrul de ocrotire din Pastra, aflat la 400 de km. de Ruse. Reclamantul a susținut în fața Curții că nu i s-a adus la cunoștință motivul pentru care a fost plasat în respectivul centru și nici perioada pe care urma să o petreacă acolo, iar Guvernul nu a contestat aceste susțineri ale reclamantului.

16. Pe data de 14 decembrie 2002, la cererea directorului centrului de ocrotire, reclamantului i s-a stabilit adresa de domiciliu în municipiul Rila. Certificatul de reședință atesta faptul că adresa reclamantului a fost modificată în scopul “supravegheții permanente”. Potrivit celor mai recente documente, furnizate Curții în ianuarie 2011, reclamantul încă locuia în centrul de ocrotire la momentul respectiv.

17. Pe data de 9 septembrie 2005, avocata reclamantului a solicitat Consiliului Municipal din Rila să numească un curator pentru clientul său. Printr-o scrisoare datată 16 septembrie 2005, avocata a fost informată că pe data de 2 februarie 2005 Consiliul a decis numirea directorului centrului de ocrotire în calitate de curator al reclamantului.

B. Șederea reclamantului în centrul de ocrotire Pastra

1. Prevederile acordului de plasament

18. Acordul semnat între curatorul R.P. și centrul de ocrotire Pastra pe data de 10 decembrie 2002 (a se vedea paragraful 14 supra) nu menționa numele reclamantului. Prevedea ca centrul să asigure hrana, îmbrăcămintea, serviciile medicale, încălzirea și, bineînțeles, cazarea, în schimbul plății unei sume stabilite prin lege. Reiese că întreaga pensie de invaliditate pe care o primea reclamantul era transferată centrului. Acordul stipula că 80% din sumă urma să fie folosită ca plată pentru serviciile oferite și restul de 20% era destinat cheltuielilor personale. Conform informațiilor aflate la dosar, pensia de invaliditate a reclamantului, era, la nivelul anului 2008, de 130 de

leve bulgărești (BGN – aproximativ 65 EUR). Acordul nu prevedea durata furnizării serviciilor susmenționate.

2. Descrierea locației

19. Centrul de ocrotire se află într-o zonă izolată din munții Rila în sud-vestul Bulgariei. Accesul se face pe un drum neasfaltat care pornește din satul Pastra, cea mai apropiată localitate aflată la 8 km. distanță.

20. Centrul, construit în anii 1920, cuprinde trei clădiri, în care rezidenții, toți bărbați, sunt cazați în funcție de starea lor de sănătate mintală. Potrivit unui raport realizat de către Agenția de Asistență Socială în aprilie 2009, în centru locuiau șaptezeci și trei de persoane, una era în spital și două evadaseră. Printre rezidenți, douăzeci și trei erau declarați total incapabili, doi erau declarați parțial incapabili, iar ceilalți aveau capacitate juridică deplină. Fiecare clădire avea o curte înconjurată de un gard înalt din metal. Reclamantul a fost cazat în clădirea nr. 3, destinată persoanelor cu problemele de sănătate cele mai puțin grave, care aveau posibilitatea de a circula în cadrul centrului și de a merge neînsoțiți în satul cel mai apropiat, cu permisiune prealabilă.

21. Potrivit susținerilor reclamantului, centrul era dărăpănat, insalubru și arareori încălzit în timpul iernii, prin urmare, atât el cât și alți rezidenți erau obligați să doarmă îmbrăcați cu paltoanele iarna. Reclamantul împărțea o cameră de 16m² cu alți patru rezidenți și paturile erau, practic, unul lângă altul. Avea la dispoziție doar o masă de noapte în care să-și țină hainele, dar prefera să și le țină în pat noaptea de teamă să nu-i fie furate și înlocuite cu haine vechi. Rezidenții nu aveau, de fapt, propria îmbrăcăminte deoarece hainele nu erau restituite acelorasi persoane după ce erau spălate.

3. Regimul de hrană și condițiile sanitare și de igienă

22. Reclamantul susține că hrana furnizată în centru era insuficientă și de proastă calitate. Nu avea niciun cuvânt de spus în alegerea felurilor de mâncare și nu i se permitea să ajute la pregătirea lor.

23. Accesul la baie, care era insalubră și veche, era permis doar o dată pe săptămână. Toaletele din curte, care erau insalubre și într-o stare avansată de degradare, constau în găuri săpate în sol, cu acoperișuri degradate. Fiecare toaletă era împărțită de cel puțin opt persoane. Produsele de toaletă erau rar disponibile.

4. Evoluții recente

24. În memoriul depus în fața Marii Camere, Guvernul a susținut că s-au efectuat lucrări de renovare a centrului la sfârșitul anului 2009, în partea în care a locuit reclamantul, inclusiv renovarea grupurilor sanitare. Centrul avea încălzire centrală. Hrana era variată și includea în mod sistematic fructe și legume și carne. Rezidenții aveau acces la televizor, cărți și jocuri.

Statul le pune la dispoziție haine. Reclamantul nu a contrazis aceste susțineri.

5. Ieșirile reclamantului din centru

25. Conducerea centrului a reținut actele de identitate ale reclamantului, acesta având dreptul să părăsească centrul doar cu permisiune specială din partea directorului. Reclamantul mergea regulat în satul Pastra. Reiese că în timpul acestor ieșiri, reclamantul ajuta sătenii la diferite munci sau lucra în restaurantul satului.

26. Între 2002 și 2006 reclamantul s-a întors în Ruse de trei ori, cu permisiune specială. Fiecare călătorie era autorizată pe o perioadă de aproximativ zece zile, costa 60 BGN (aproximativ 30 EUR) și era plătită de conducerea centrului.

27. După primele două vizite la Ruse, reclamantul s-a întors în Pastra înainte de sfârșitul perioadei pentru care îi fusese autorizată absența din centru. Potrivit unei declarații date de directorul centrului în fața procurorului la o dată nespecificată, reclamantul s-a întors devreme deoarece nu-și putea gestiona resursele financiare și nu avea locuință.

28. A treia absență din centru a fost autorizată între 15 și 25 septembrie 2006. Deoarece reclamantul nu a revenit în centru la data specificată, directorul centrului a adresat o scrisoare poliției municipale din Ruse pe data de 13 octombrie 2006, prin care îi cerea să-l caute pe reclamant și să-l transfere la Sofia, de unde angajații centrului l-ar fi putut prelua pentru a-l readuce în centru. Pe data de 19 octombrie 2006, poliția din Ruse l-a informat pe director că l-a găsit pe reclamant, dar că nu l-a transferat deoarece nu avea mandat de aducere. Aparent, reclamantul a fost condus la centru pe data de 31 octombrie 2006 de către angajați ai centrului.

6. Posibilitatea desfășurării de activități culturale și recreative

29. Reclamantul avea acces la televizor, câteva cărți și o tablă de șah aflate în camera de zi comună deschisă până la ora 3 după-amiaza. Camera nu era încălzită pe timpul iernii și rezidenții stăteau înăuntru cu paltoane, căciuli și mănuși. Nicio altă activitate socială, culturală sau sportivă nu era disponibilă.

7. Corespondența

30. Reclamantul susține că angajații centrului au refuzat să-i dea plicuri pentru corespondență și cum nu avea acces la bani săi, nu putea cumpăra. Angajații i-au cerut să le înmâneze scrisorile pe care ar fi vrut să le trimită pentru ca ei să le pună în plicuri.

8. *Tratamentul medical*

31. Reiese dintr-un certificat medical data 15 iunie 2005 (a se vedea paragraful 37 infra) că după internarea în centru din 2002, reclamantului i s-au administrat medicamente antipsihotice (carbamazepină (600mg)), sub supravegherea lunară a unui psihiatru.

32. În plus, în timpul audierii publice, reprezentanții reclamantului au învederat Marii Camere că acesta se afla în remisie din 2006 și nu a urmat niciun tratament psihiatric în ultimii ani.

C. Evaluarea aptitudinilor sociale ale reclamantului în timpul șederii sale în Pastra și concluziile expertizei psihiatrice realizate la cererea avocatului reclamantului

33. O dată pe an, directorul centrului de ocrotire și asistentul social din același centru realizau un raport de evaluare a comportamentului reclamantului și a aptitudinilor sale sociale. Aceste rapoarte indicau faptul că reclamantul nu comunica suficient, prefera să stea singur decât să participe la activitățile de grup, refuza să-și ia medicamentele și nu avea rude pe care să le viziteze în timpul ieșirilor sale din centru. Nu avea o relație bună cu sora sa vitregă și nimeni nu știa dacă reclamantul avea unde să locuiască în afara centrului. Concluziile rapoartelor erau că reintegrarea reclamantului în societate era imposibilă, iar obiectivele fixate în aceste rapoarte erau dezvoltarea aptitudinilor și furnizarea cunoștințelor adecvate pentru reintegrarea socială și, pe termen lung, reintegrarea în familie. Reiese că reclamantului nu i s-a oferit niciodată vreo terapie în acest scop.

34. Din dosar reiese că în 2005, curatorul reclamantului a solicitat Consiliului Municipal să-i acorde o alocație socială pentru a-i facilita reintegrarea în comunitate. În urma acestei cereri, pe data de 30 decembrie 2005, serviciul municipal de asistență socială a realizat “un raport de evaluare socială” (*социална оценка*) a reclamantului, ale cărui concluzii au fost că reclamantul nu era apt de muncă, chiar și într-un mediu securizant, nu avea nevoie de formare sau reconversie profesională și, în aceste împrejurări, avea dreptul la o alocație socială care să-i acopere cheltuielile de transport, subzistență și tratament medicamentos. Pe data de 7 februarie 2007, serviciul municipal de asistență socială i-a acordat reclamantului o alocație lunară în cuantum de 16.50 BGN (aproximativ 8 EUR). Pe data de 3 februarie 2009, alocația a crescut la 19.50 BGN (aproximativ 10 EUR).

35. În plus, la cererea avocatului său, reclamantul a fost examinat pe data de 31 august 2006 de către doctorul V.S., alt psihiatru decât cel care efectua vizitele medicale curente în centru, și de către un psiholog, doamna I.A. În raportul întocmit cu această ocazie se preciza că diagnosticul de schizofrenie stabilit pe data de 15 iunie 2005 (a se vedea paragraful 37 infra) nu era precis, deoarece pacientul nu prezenta toate simptomele acestei

maladii. Raportul preciza că, deși reclamantul suferise de această boală în trecut, nu manifestase niciun semn de agresiune în momentul examinării, ci, mai degrabă, o atitudine circumspectă și o ușoară tendință de “agresiune verbală”, că pacientul nu urmasse niciun tratament pentru această boală între 2002 și 2006 și că starea lui de sănătate se stabilizează în mod vizibil. Nu s-a înregistrat niciun risc de agravare a sănătății mintale a reclamantului și, în opinia directorului centrului, reclamantul era apt de a se reintegra în societate.

36. Potrivit raportului, șederea reclamantului în centrul de ocrotire din Pastra era dăunătoare pentru sănătatea sa și era preferabil pentru el să părăsească centrul, altminteri, risca să dezvolte “sindromul instituționalizării” dacă stătea acolo pentru un timp îndelungat. Raportul adăuga că ar fi benefic pentru sănătatea mintală a reclamantului și pentru dezvoltarea lui socială să i se permită să se reintegreze în viața comunității cu cât mai puține restricții posibile și că singurul aspect care ar trebui ținut sub observație era tendința sa spre alcoolism, care era anterioară anului 2002. În opinia experților care l-au examinat pe reclamant, comportamentul unei persoane alcoolice ar putea fi asemănător celui specific unei persoane care suferă de schizofrenie, prin urmare, reclamantul trebuie ținut sub observație, dar nu trebuie să se confunde cele două maladii.

D. Încercările reclamantului de ridicare a curatei

37. Pe data de 25 noiembrie 2004, reclamantul, prin avocatul său, a solicitat procurorului să se adreseze Tribunalului Regional pentru înlăturarea curatei. Pe data de 2 martie 2005, procurorul a cerut centrului de ocrotire din Pastra să-i trimită o expertiză medicală și alte certificate medicale atestând starea medicală a reclamantului schizofrenie. Deoarece starea sa de sănătate nu se deteriorase de la internarea sa în centru în 2002, regimul care i se aplicase rămăsese neschimbat. I s-au administrat medicamente de întreținere începând cu anul 2002 sub supravegherea lunară a unui psihiatru. La o examinare psihologică s-a arătat faptul că era agitat, încordat și suspicios. Îi lipseau capacitățile de comunicare și nu era conștient de boala sa. Spusese că dorește să părăsească centrul cu orice preț. Medicii nu și-au exprimat vreo opinie nici în legătură cu capacitatea de reintegrare a reclamantului, nici asupra necesității de a-l ține în centrul de ocrotire din Pastra.

38. Pe data de 10 august 2005, procurorul de pe lângă Tribunalul Regional a refuzat să introducă o acțiune de restabilire a capacității legale a reclamantului pe motiv că, în opinia medicilor, a directorului centrului de ocrotire din Pastra și a asistentului social din centru, reclamantul nu era autonom și că centrul, unde putea primi tratament medical, era cel mai potrivit loc de a locui. Avocatul reclamantului a contestat refuzul procurorului de a introduce acțiunea, susținând că reclamantul ar fi trebuit

să aibă posibilitatea de a evalua el însuși dacă, având în vedere condițiile de trai din centru, era în interesul său să rămână în centrul respectiv. A subliniat că obligarea reclamantului de a rămâne în centru sub pretextul că i se acordă tratament medical în interesul său reprezintă de fapt o privare de libertate, o situație care este inacceptabilă. O persoană nu poate fi internată fără consimțământ. Potrivit legislației în vigoare, oricine se află sub curatelă parțială este liber să-și aleagă reședința, cu acordul curatorului. Alegerea reședinței nu este deci de competența parchetului. În ciuda acestor obiecții, refuzul procurorului de a introduce acțiunea a fost confirmat pe data de 11 octombrie 2005 de către procurorul șef de pe lângă Curtea de Apel și pe data de 29 noiembrie 2005 de către procurorul șef de pe lângă Curtea Supremă de Casație.

39. Pe data de 9 septembrie 2005, reclamantul, prin avocata sa, a cerut primarului din Rila să introducă o acțiune în justiție pentru înlăturarea curatei parțiale. Printr-o scrisoare din data de 16 septembrie 2005, primarul din Rila a refuzat cererea reclamantului, afirmând că nu există nicio bază pentru introducerea unei astfel de acțiuni, având în vedere certificatul medical din data de 15 iunie 2005, opiniile directorului și ale asistentului social ale centrului de ocrotire și concluziile procurorului. Pe data de 28 septembrie 2005, avocatul reclamantului s-a adresat Curții de Apel din Dupnitsa cu o contestație împotriva deciziei primarului, în temeiul articolului 115 din Codul Familiei (a se vedea paragraful 49 *infra*). Printr-o scrisoare din data de 7 octombrie 2005, Curtea de Apel a statuat că, deoarece reclamantul fusese declarat parțial incapabil, trebuia să furnizeze o procură autentică care să ateste faptul că avocata era reprezentantul său și că trebuia să specifice dacă curatorul său intervine în procedură. La o dată nespecificată, avocata reclamantului a trimis o copie a procurii semnată de către reclamant. De asemenea, a cerut curatorului să intervină în procedură în calitate de parte interesată sau să se desemneze un reprezentant *ad hoc* al acestuia. În timpul ședinței de judecată de pe data de 18 ianuarie 2006, reprezentantul primăriei a contestat valabilitatea procurii avocatei reclamantului, deoarece nu fusese contrasemnată de către curatorul acestuia. Curatorul, care a fost prezent la ședință, a susținut că nu se opune cererii reclamantului, dar că pensia pe care o primea reclamantul nu îi era suficientă pentru satisfacerea nevoilor sale de bază și că, prin urmare, centrul de ocrotire din Pastra era cel mai bun loc în care putea locui.

40. Curtea de Apel din Dupnitsa a pronunțat o hotărâre pe data de 10 martie 2006. Cu privire la admisibilitatea contestației, a statuat că, deși reclamantul a mandatat avocata respectivă să îl reprezinte, aceasta nu putea acționa în numele său, deoarece curatorul nu semnase procura respectivă. Totuși, a statuat că declarația de acceptare a cererii dată de către curator în timpul ședinței de judecată a validat toate etapele procedurale parcurse de către avocata reclamantului, contestația fiind, astfel, admisibilă. Pe fond, curtea a respins contestația, deoarece curatorul nu avea niciun interes

legitim să conteste refuzul primarului, atâta timp cât curatorul putea să ceară direct și independent încetarea curatelei. Hotărârea este definitivă, nefiind susceptibilă de apel.

41. În ultimul rând, reclamantul a susținut că a formulat mai multe cereri orale de încetare a curatelei și de permisiune de a părăsi centrul către curatorul său, toate cererile fiindu-i refuzate.

II. LEGISLAȚIA ȘI DOCTRINA INTERNE RELEVANTE

A. Statutul legal al persoanelor plasate sub curatelă și reprezentarea lor în fața instanțelor de judecată

42. Secțiunea 5 a Legii cu privire la persoane și familie din data de 9 august 1949 prevede că persoanele care nu-și pot apăra propriile interese datorită unei boli sau a unei deficiențe mintale trebuie să fie total lipsite de capacitate juridică. Adulții cu forme mai ușoare ale unor astfel de tulburări vor fi parțial lipsiți de capacitate juridică. Persoanele declarate incapabile sunt plasate sub tutelă (*настойничество*), în timp ce persoanele parțial lipsite de capacitate juridică sunt plasate sub curatelă (*попечительство*). În temeiul secțiunilor 4 și 5 ale Legii, persoanele aflate sub curatelă nu pot efectua acte juridice fără consimțământul curatorului. Pot, totuși, efectua acte obișnuite, care fac parte din activitatea cotidiană și dispun de resursele obținute din munca lor. Așadar, curatorul unei persoane declarate parțial incapabile nu poate efectua acte juridice care ar obliga persoana aflată sub curatelă. Acest lucru înseamnă că, contractele semnate exclusiv de către curator, fără consimțământul persoanei parțial lipsite de capacitate juridică, nu sunt valabile.

43. Potrivit articolului 16, paragraful 2, din Codul de procedură civilă ("CPC"), persoanele plasate sub tutelă sunt reprezentate în fața instanțelor de judecată de către tutore. Persoanele aflate sub curatelă, totuși, au dreptul de a lua parte la procedura de judecată, dar au nevoie de consimțământul curatorului. Așadar, curatorul unei persoane parțial lipsită de capacitate juridică nu are rolul de reprezentant legal. Curatorul nu poate acționa în numele persoanei parțial lipsite de capacitate juridică, dar își poate exprima acordul sau dezacordul cu privire la actele juridice ale persoanei aflate sub curatelă (Сталев, Ж., *Българско гражданско процесуално право*, София, 2006 г., стр. 171). În special, o persoană aflată sub curatelă poate mandata un avocat, cu condiția ca procura să fie semnată de către curator (ibid., стр. 173).

B. Procedura de instituire a curatelei

44. Procedura de instituire a curatelei are două etape: declararea incapacității juridice parțiale și numirea unui curator.

1. Declararea incapacității juridice parțiale de către instanțele judecătorești

45. Prima etapă presupune o procedură judiciară care era reglementată la momentul faptelor de articolele 275-277 din CPC din 1952, care au fost reproduse fără modificări în articolele 336-340 din noul CPC din 2007. Declararea incapacității juridice parțiale poate fi cerută de către soțul/soția sau rudele apropiate ale persoanei vizate, de către procuror sau de către orice altă persoană interesată. Instanța pronunță o decizie după examinarea persoanei vizate în ședință publică – sau, în lipsă, după ce și-a făcut o primă impresie asupra bolii persoanei vizate - și după audierea rudelor apropiate ale persoanei respective. Dacă declarațiile astfel obținute nu sunt suficiente, instanța poate recurge și la alte mijloace de probă, cum ar fi o expertiză medicală. Potrivit legislației interne, trebuie să se dispună o evaluare medicală atunci când instanța nu se poate pronunța pe baza informațiilor aflate la dosar cu privire la temeinicia cererii de declarare a incapacității juridice parțiale (Решение на ВС № 1538 от 21.VIII.1961 г. по гр. д. № 5408/61 г.; Решение на ВС № 593 от 4.III.1967 г. по гр. д. № 3218/1966 г.).

2. Numnirea unui curator de către autoritățile administrative

46. A doua etapă reprezintă o procedură administrativă de numire a unui curator, care, la momentul faptelor, era reglementată de Capitolul X (articolele 109-128) din Codul Familiei din 1985 (“CF”); aceste prevederi au fost reproduse, cu modificări minore, în articolele 153-174 din noul CF din 2009. Procedura administrativă este efectuată de către o autoritate numită “autoritatea competentă în materie de tutelă și curatelă”, și anume, primarul sau orice alt consilier municipal desemnat de către acesta.

47. Curatorul trebuie să fie numit, de preferință, dintre rudele persoanei vizate, care sunt cele mai în măsură să apere interesele acestuia.

B. Controlul actelor efectuate de curator și posibilitatea înlocuirii acestuia

48. Actele efectuate de către curator sunt supuse controlului autorității competente în materie de tutelă și curatelă. La cererea acestei autorități, curatorul trebuie să facă un raport cu privire la activitățile sale. Dacă sunt constatate nereguli, autoritatea poate cere remedierea lor sau poate ordona suspendarea măsurilor respective (a se vedea articolul 126, paragraful 2, și

articolul 125 din CF din 1985, și articolul 170 și articolul 171, paragrafele 2 și 3, din CF din 2009). Nu reiese din dreptul intern dacă persoanele aflate sub curatelă pot formula o cerere de suspendare a măsurilor luate de curator direct sau prin intermediul unui terț.

49. Deciziile luate de primar, ca autoritate competentă în materie de tutelă și curatelă, și orice refuz al primarului de a numi un curator sau de a lua orice alte măsuri prevăzute de CF sunt supuse, la rândul lor, controlului judiciar. Acestea pot fi contestate de către părțile interesate sau de procuror în fața tribunalului, care se pronunță pe fond printr-o decizie definitivă (articolul 115 din CF din 1985). Această procedură permite rudelor apropiate să ceară înlocuirea unui curator în cazul unui conflict de interese (Решение на ВС № 1249 от 23.XII.1993 г. по гр. д. № 897/93 г.). Potrivit jurisprudenței interne, persoanele aflate sub tutelă nu se numără printre “părțile interesate” să introducă o astfel de acțiune (Определение № 5771 от 11.06.2003 г. на ВАС по адм. д. № 9248/2002). Nu există jurisprudență internă care să ateste faptul că o persoană parțial lipsită de capacitate juridică are această calitate sau nu.

50. Mai mult, autoritatea competentă în materie de tutelă și curatelă poate înlocui în orice moment un curator care nu își îndeplinește obligațiile (articolul 113 din CF din 1985). Potrivit articolului 116 din CF din 1985, o persoană nu poate fi numită curator dacă există conflict de interese între respectiva persoană și persoana plasată sub curatelă. Articolul 123 din CF din 1985 prevede numirea unui curator adjunct atunci când curatorul principal nu își poate îndeplini obligațiile sau când există un conflict de interese. În ambele situații, autoritatea competentă în materie de tutelă și curatelă poate numi și un reprezentant *ad hoc*.

D. Procedura de restabilire a capacității juridice

51. Potrivit articolului 277 din CPC din 1952, această procedură este asemănătoare cu procedura de plasare sub curatelă. Este accesibilă oricui poate face o cerere de plasare sub curatelă, autorității competente în materie de tutelă și curatelă și curatorului. Prevederea susmenționată a fost reprodusă în articolul 340 din CPC din 2007. Pe data de 13 februarie 1980, adunarea plenară a Curții Supreme a pronunțat o hotărâre (nr. 5/79) menită să clarifice anumite aspecte privind procedura de declarare a incapacității juridice. Paragraful 10 al acestei hotărâri se referă la procedura de restabilire a capacității juridice astfel:

“Regulile aplicabile procedurii de restabilire a capacității juridice sunt identice cu cele care guvernează procedura de declarare a incapacității juridice (articolul 277 și articolul 275, paragrafele 1 și 2 din CPC). Persoanele care au cerut declararea incapacității juridice sau rudele apropiate sunt considerate părți în această procedură. Nu există niciu impediment pentru persoana care a cerut plasarea sub curatelă să ceară încetarea acesteia dacă circumstanțele s-au modificat.

Persoanele plasate sub curatelă pot cere încetarea măsurii, fie direct, fie cu consimțământul curatorului. De asemenea, pot cere autorității competente în materie de tutelă și curatelă sau consiliului tutelar să introducă o acțiune în temeiul articolului 277 din CPC în fața tribunalului care le-a declarat incapabile. În asemenea cazuri, trebuie să demonstreze că cererea este în interesul lor prin prezentarea unui certificat medical. În asemenea acțiuni, vor avea calitate de reclamanti. În situația în care curatorul, autoritatea competentă în materie de curatelă sau tutelă sau consiliul tutelar (în cazul persoanelor total lipsite de capacitate juridică) refuză să introducă o acțiune în restabilirea capacității juridice, persoana incapabilă poate cere procurorului să o facă (Постановление № 5/79 от 13.II.1980 г., Пленум на ВС)."

52. În plus, Guvernul a citat un caz în care procedura de revizuire a statutului legal al unei persoane total lipsită de capacitate juridică a fost declanșată la cererea tutorelui și capacitatea juridică a persoanei în cauză a fost restabilită (Решение № 1301 от 12.11.2008 г. на ВКС по гр. Д. № 5560/2007 г., V г.о.).

E. Valabilitatea contractelor semnate de către reprezentanții persoanelor incapabile

53. Secțiunea 26(2) din Legea privind contractele și obligațiile din 1950 prevede nulitatea absolută a contractelor încheiate cu încălcarea dispozițiilor legale sau fără consimțământ.

54. În conformitate cu secțiunea 27 a aceluși act normativ, contractele încheiate de către reprezentanți ai unor persoane incapabile cu încălcarea dispozițiilor legale aplicabile sunt lovite de nulitate relativă. Un motiv de nulitate absolută poate fi invocat în orice moment, în timp ce un motiv de nulitate relativă poate fi ridicat doar pe cale judiciară. Dreptul de a invoca un motiv de nulitate relativă se prescrie în trei ani de la data încetării curatelei, dacă nu se numește un curator. În celelalte cazuri, prescripția începe să curgă de la data la care este numit curatorul (secțiunea 32(2), combinat cu secțiunea 115(1)(e), a actului normativ susmenționat; a se vedea și Решение на ВС № 668 от 14.III.1963 г. по гр. д. № 250/63 г., I г. о., Решение на Окръжен съд – Стара Загора от 2.2.2010 г. по т. д. № 381/2009 г. на I състав, Решение на Районен съд Стара Загора № 459 от 19.5.2009 г. по гр. д. № 1087/2008).

F. Reședința persoanelor incapabile

55. În temeiul articolelor 120 și 122, paragraful 3, din CF din 1985, persoanele lipsite de capacitate juridică locuiesc la domiciliul curatorului, dacă nu există "motive excepționale" pentru care să locuiască în altă parte. Atunci când locul de reședință se modifică fără consimțământul curatorului, acesta poate cere tribunalului să ordone persoanei respective să se întoarcă la adresa oficială. În temeiul articolului 163, paragrafele 2 și 3 din CF din 2009, înainte de a pronunța o decizie în asemenea cazuri, tribunalul trebuie

să audieze persoana aflată sub curatelă. Dacă constată că există “motive excepționale”, refuză cererea de returnare la locul oficial de reședință și informează de îndată departamentul de asistență socială din cadrul primăriei pentru ca acesta să ia măsurile adecvate.

56. Decizia tribunalului poate fi atacată cu apel adresat președintelui curții de apel, acest apel nefiind suspensiv.

G. Plasamentul persoanelor lipsite de capacitate juridică în centre de ocrotire pentru adulții cu probleme psihice

57. Potrivit Legii privind asigurările sociale din 1998, asistența socială este disponibilă persoanelor care, din motive sociale sau medicale, nu-și pot satisface nevoile de bază prin muncă, bunuri în proprietate sau cu ajutorul persoanelor care sunt legal responsabile pentru aceștia (secțiunea 2 din lege). Asistența socială constă în acordarea unor beneficii financiare sau furnizarea de servicii sociale, inclusiv plasamentul în instituții specializate. Asemenea beneficii sunt acordate pe baza unei evaluări individuale a nevoilor persoanei vizate și în concordanță cu dorințele și alegerile acesteia (secțiunea 16(2)).

58. În Regulamentul de aplicare a Legii privind asigurările sociale din 1998 (*Правилник за прилагане на Закона за социално подпомагане*) sunt definite trei categorii de astfel de “instituții specializate”: (1) casele de copii (centre de ocrotire pentru copii lipsiți de ocrotirea părintească, pentru copii cu dizabilități fizice sau cu deficiențe mintale); (2) centre de ocrotire pentru adulții cu dizabilități (centre pentru adulții cu deficiențe sau cu tulburări mintale, centre pentru adulții cu dizabilități fizice, centre pentru adulții cu tulburări senzoriale, centre pentru adulții care suferă de demență) și (3) azile de bătrâni (articolul 36(3) din regulament). Acordarea serviciilor sociale se face în instituțiile specializate atunci când nu mai este posibil ca ele să se acorde în comunitate (articolul 36(4) din regulament). Potrivit dreptului intern, plasamentul unei persoane declarată incapabilă într-un centru de ocrotire socială nu este considerată o formă de privare de libertate.

59. De asemenea, potrivit Decretului nr. 4 din 16 martie 1999 cu privire la condițiile în care se acordă serviciile sociale, adoptat pe data de 16 martie 1999 (*Наредба № 4 за условията и реда за извършване на социални услуги*), adulții cu deficiențe mintale sunt plasați în centre specializate dacă este imposibil să li se acorde îngrijirea medicală necesară în mediul lor familial (secțiunea 12, alineatul (4), și secțiunea 27 din Decret). Secțiunea 33(1), alineatul (3), din Decret prevede ca atunci când se decide plasamentul unei persoane într-un centru de ocrotire să se emită un certificat medical care să ateste starea de sănătate a persoanei vizate. În secțiunea 37(1) din Decret, se încheie un acord de plasament pentru furnizarea de servicii sociale între instituția specializată și persoana vizată sau reprezentantul său legal, pe baza unui model aprobat de Ministerul Muncii

și Asigurărilor Sociale. Persoana poate fi transferată într-un alt centru și poate părăsi instituția în care a fost plasată: (1) la cererea sa sau a reprezentantului său legal, formulată în scris către directorul instituției; (2) dacă starea sa mintală și/sau fizică s-a modificat, astfel încât nu mai corespunde profilului centrului de ocrotire respectiv; (3) pentru neplata contribuției lunare pentru mai mult de o lună; (4) în cazul încălcărilor sistematice ale regulamentului intern al centrului sau (5) în cazul dependenței dovedite de substanțe narcotice.

60. Procedura de admitere într-un spital psihiatric pentru tratament medical obligatoriu este reglementată prin Legea Sănătății din 2005, care a înlocuit Legea Sănătății Publice din 1973.

H. Numirea unui reprezentant *ad hoc* în cazul existenței unui conflict de interese

61. Articolul 16, paragraful 6, din CPC prevede că, în situația unui conflict de interese între o persoană reprezentată și reprezentantul acesteia, instanța judecătorească va numi un reprezentant *ad hoc*. Instanțele judecătorești din Bulgaria au aplicat această prevedere în anumite situații de conflicte de interese între minori și reprezentantul lor legal. Așadar, nenumirea unui reprezentant *ad hoc* a fost considerată o încălcare a prevederilor normative cu privire la procedurile de paternitate (Решение на ВС № 297 от 15.04.1987 г. по гр. д. № 168/87 г., II г. о.), litigii între părinții adoptivi și cei biologici (Решение на ВС № 1381 от 10.05.1982 г. по гр. д. № 954/82 г., II г. о.) sau litigii de proprietate (Решение № 643 от 27.07.2000 г. на ВКС по гр. д. № 27/2000 г., II г. о.; Определение на ОС – Велико Търново от 5.11.2008 г. по в. ч. гр. д. № 963/2008).

I. Răspunderea statului

62. Legea privind răspunderea pentru prejudicii a statului și a autorităților locale din 1988 (*Закон за отговорността на държавата и общините за вреди* – titlu modificat în 2006) prevede în secțiunea 2(1) că Statul este responsabil pentru prejudicii cauzate persoanelor fizice ca urmare a unei decizii judecătorești de privare de libertate, atunci când detenția nu a avut o bază legală.

63. Secțiunea 1(1) din același act normativ prevede că Statul și autoritățile locale sunt responsabile pentru prejudiciul cauzat persoanelor fizice și persoanelor morale ca urmare a unor decizii ilegale, acte sau omisiuni ale autorităților sau ale funcționarilor publici în exercitarea funcției.

64. Într-o serie de hotărâri, mai multe instanțe naționale au statuat că aceste prevederi sunt aplicabile în cazul prejudiciilor cauzate deținuților ca urmare a condițiilor de detenție sau a tratamentului medical neadecvat

furnizat în închisoare și au admis în tot sau în parte cererile de acordare de despăgubiri formulate de către persoanele vizate (пеш. от 26.01.2004 г. по гр. д. № 959/2003, BKC, IV г. о. and пеш. № 330 от 7.08.2007 г. по гр. д. № 92/2006, BKC, IV г. о.).

65. Nu există hotărâri judecătorești în care să se statuteze că prevederile susmenționate s-ar aplica și susținerilor privind condițiile de trai din centrele de ocrotire socială.

66. Așa cum reiese din jurisprudența instanțelor naționale, secțiunea 1(1) din Legea susmenționată prevede că orice persoană a cărei stare de sănătate s-a deteriorat din cauză că organe aflate în subordinea Ministerului Sănătății nu și-au îndeplinit obligația de a asigura furnizarea regulată de medicamente poate trage la răspundere autoritățile respective și poate solicita despăgubiri (пеш. № 211 от 27.05.2008 г. по гр. д. № 6087/2007, BKC, V г. о.).

67. În ultimul rând, Statul și autoritățile sale sunt supuși regulilor generale privind răspunderea delictuală pentru prejudicii care rezultă, spre exemplu, din decesul unei persoane aflate sub curatelă și care a fugit dintr-un centru social de ocrotire a adulților cu deficiențe mintale, pe motiv că angajații centrului nu și-au îndeplinit obligația de supraveghere permanentă (пеш. № 693 от 26.06.2009 г. по гр. д. № 8/2009, BKC, III г. о.).

J. Arestarea de către poliție în temeiul Ordinului Ministrului de Interne din 2006

68. Potrivit acestui act normativ, poliția este, printre altele, autorizată să aresteze orice persoană care, pe fondul unei tulburări mintale severe și prin conduita sa, reprezintă o amenințare pentru ordinea publică sau își pune viața în pericol (secțiunea 63(1)-(3)). Persoana vizată poate contesta legalitatea măsurii de arestare în fața instanțelor judecătorești, care trebuie să se pronunțe de îndată (secțiunea 63(4)).

69. Responsabilitățile poliției includ căutarea persoanelor dispărute (secțiunea 139(3)).

K. Informații furnizate de către reclamant cu privire la căutarea persoanelor care au fugit din centrele de ocrotire a adulților care suferă de tulburări mintale

70. Comitetul bulgar Helsinki a realizat un sondaj în secțiile de poliție cu privire la căutările persoanelor care fug din centrele de ocrotire de acest gen. Din această anchetă reiese că nu există o practică unitară. Unii polițiști au declarat că atunci când sunt chemați de către angajați ai unui centru să caute o persoană dispărută, efectuează căutarea și duc persoana la sediul poliției înainte de a anunța centrul. Alți polițiști au explicat că ei caută

persoana dispărută, dar nu sunt competenți să o aresteze, așadar, notifică doar angajații centrului, care duc persoana înapoi.

L. Statistici furnizate de către reclamant cu privire la procedurile de declarare a incapacității juridice

71. Comitetul bulgar Helsinki a obținut statistici de la opt curți de apel cu privire la proceduri de restabilire a capacității juridice între ianuarie 2002 și septembrie 2009. În această perioadă, 677 de persoane au fost declarate incapabile. S-au declanșat proceduri de restabilire a capacității juridice în 36 de cazuri: zece dintre acestea s-au finalizat cu înlăturarea măsurii; incapacitatea totală a fost înlocuită cu incapacitatea parțială în opt cazuri; acțiunile au fost respinse în patru cazuri; procedura a fost încetată în șapte cazuri, iar celelalte sunt pendinte.

III. TEXTE INTERNAȚIONALE RELEVANTE

A. Convenția cu privire la Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, adoptată de Adunarea generală a Națiunilor Unite pe data de 13 decembrie 2006 (Rezoluția A/RES/61/106)

72. Această convenție a intrat în vigoare pe data de 3 mai 2008. Bulgaria a semnat-o pe data de 27 septembrie 2007, dar nu a ratificat-o încă. În partea relevantă pentru cauza de față se prevede:

Articolul 12

Recunoașterea egală în fața legii

“1. Statele Părți reafirmă că persoanele cu dizabilități au dreptul la recunoașterea, oriunde s-ar afla, a capacității lor juridice.

2. Statele Părți vor recunoaște faptul că persoanele cu dizabilități se bucură de asistență juridică în condiții de egalitate cu ceilalți, în toate domeniile vieții.

3. Statele Părți vor lua toate măsurile adecvate pentru a asigura accesul persoanelor cu dizabilități la sprijinul de care ar putea avea nevoie în exercitarea capacității lor juridice.

4. Statele Părți se vor asigura că toate măsurile legate de exercitarea capacității juridice prevăd protecția adecvată și eficientă pentru prevenirea abuzurilor, conform legislației internaționale privind drepturile omului. O astfel de protecție va garanta că măsurile referitoare la exercitarea capacității juridice respectă drepturile, voința și preferințele persoanei, nu prezintă conflict de interese și nu au o influență necorespunzătoare, sunt proporționale și adaptate la situația persoanei, se aplică pentru cea mai scurtă perioadă posibilă și se supun revizuirii periodice de către o autoritate competentă, independentă și imparțială sau de către un organ juridic. Măsurile de protecție vor fi proporționale cu gradul în care asemenea măsuri afectează drepturile și interesele persoanei.

5. În conformitate cu prevederile acestui articol, Statele Părți vor lua toate măsurile adecvate și eficiente pentru a asigura dreptul egal al persoanelor cu dizabilități de a deține sau moșteni proprietăți, de a-și gestiona propriile venituri și de a avea acces egal la împrumuturi bancare, ipoteci și alte forme de credit financiar și se vor asigura că persoanele cu dizabilități nu sunt depozitate în mod arbitrar de bunurile lor.”

Articolul 14 ***Libertatea și siguranța persoanei***

“1. Statele Părți se vor asigura că persoanele cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți:

(a) Se bucură de dreptul la libertate și siguranță a persoanei;

(b) Nu sunt lipsite de libertate în mod ilegal sau arbitrar și că orice lipsire de libertate se face conform legii și că existența unei dizabilități nu va justifica în nici un fel lipsirea de libertate.

2. Statele Părți se vor asigura că, în cazul în care persoanele cu dizabilități sunt lipsite de libertate, ca urmare a oricărui proces, acestea au dreptul, în condiții de egalitate cu ceilalți, la garanții, conform legislației internaționale privind drepturile omului și că vor fi tratate în conformitate cu obiectivele și principiile prezentei convenții, inclusiv prin asigurarea unor adaptări rezonabile.”

B. Recomandarea Nr. R (99) 4 a Comitetului Miniștrilor a Consiliului Europei cu privire la principiile de apărare a drepturilor adulților declarați incapabili (adoptată la data de 23 februarie 1999)

73. În partea relevantă pentru cauza de față se prevede:

Principiul 2 – Suplețe în răspunsul legal

“1. Măsurile de protecție și celelalte aranjamente juridice disponibile pentru apărarea intereselor personale și economice ale adulților declarați incapabili trebuie să fie suficient de ample și de flexibile pentru a permite ca răspunsul legal să fie adaptat diferitelor grade de incapacitate și diferitelor situații.

...

4. În seria de măsuri de protecție propuse trebuie să figureze, în situațiile potrivite, dispoziții care să nu restrângă capacitatea juridică a persoanelor vizate.”

Principiul 3 – Păstrarea maximă a capacității

“1. Cadrul legal trebuie, în măsura posibilităților, să recunoască faptul că pot exista diferite grade de incapacitate și că starea de incapacitate poate diferi de la un moment la altul. Așadar, o măsură de protecție nu trebuie să rezulte în mod automat în înlăturarea completă a capacității juridice. Totuși, o restrângere a capacității legale trebuie să fie posibilă când este necesară pentru protejarea persoanei vizate.

2. În special, o măsură de protecție nu trebuie să lipsească în mod automat persoana vizată de dreptul de a vota, de a face un testament, de a consimți sau refuza o intervenție medicală sau de a lua alte decizii cu caracter personal în orice moment în care capacitatea sa îi permite. ...”

Principiul 6 – Proportionalitate

“1. Când este necesară o măsură de protecție, aceasta trebuie să fie proporțională cu gradul de capacitate a persoanei vizate și adaptată circumstanțelor individuale și nevoilor persoanei vizate.

2. Măsura de protecție trebuie să limiteze capacitatea juridică, drepturile și libertățile persoanei vizate în limita minimă necesară pentru a-și atinge scopul. ...”

Principiul 13 – Dreptul de a fi audiat în persoană

“Persoana vizată trebuie să aibă dreptul de a fi audiată în persoană în procedurile care îi afectează capacitatea juridică.”

Principiul 14 – Durata, revizuirea și apelul

“1. Măsurile de protecție trebuie, atunci când este posibil, să fie limitate în timp. Trebuie să se prevadă revizuiți periodice.

...

3. Trebuie să se prevadă căi de recurs adecvate.”

C. Rapoartele vizitelor Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și a Tratamentelor și Pedepselor Inumane și Degradante (CPT) în Bulgaria

1. Raportul CPT cu privire la vizita efectuată între 16 și 22 decembrie 2003, publicat pe data de 24 iunie 2004

74. Acest raport subliniază situația persoanelor plasate de către autoritățile publice în centre de ocrotire pentru persoanele cu tulburări sau deficiențe mintale, care se află în subordinea Ministerului Muncii și Asigurărilor Sociale. Partea II.4 din raport este dedicată centrului social din Pastra.

75. CPT notează că în mod oficial capacitatea centrului era de 105 persoane; erau înregistrați 92 de adulți de sex masculin, dintre care 86 erau prezenți la data vizitei. Doi dintre rezidenți fugiseră, iar alți doi erau în concediu acasă. 90% dintre rezidenți sufereau de schizofrenie, iar restul aveau deficiențe mintale. Majoritatea erau de mulți ani cazați în centru, ieșirile fiind destul de rare.

76. Potrivit concluziilor CPT, clădirile centrului din Pastra erau într-o stare fizică și igienică deplorabilă și centrul nu era încălzit.

77. În special, clădirile nu beneficiau de apă curentă. Rezidenții se spălau cu apă rece în curte și erau adesea nespălați și murdari. Baia, la care aveau acces o dată pe săptămână era rudimentară și degradată.

78. Toaletele, de asemenea în curte, constau în niște adăposturi degradate cu găuri săpate în pământ. Erau într-o stare mizeră și accesul la ele era periculos. Produsele de toaletă erau rar disponibile.

79. Raportul notează că hrana nu era adecvată. Rezidenții primeau trei mese pe zi, inclusiv 750 g de pâine. Nu se dădeau niciodată lapte și ouă, iar fructele și legumele erau rare. Nu se făceau regimuri speciale.

80. Singura formă de tratament medical din centru era cel medicamentos. Rezidenții, care erau tratați ca pacienți cronici cu nevoi de terapie de întreținere, erau înregistrați pe lista unui medic psihiatru din Dupnitsa. Medicul psihiatru vizita centrul o dată la două-trei luni și la cerere. În plus, pacienții puteau fi duși la un psihiatru – care era de permanență săptămânală în orașul Rila – dacă se observau schimbări în starea lor mintală. Toți rezidenții erau supuși unui control psihiatric de două ori pe an, care era o ocazie de înnoire a tratamentului și de adaptare a acestuia, după caz. Aproape toți rezidenții primeau medicamente, care erau înregistrate pe un card special și administrate de către asistentele medicale.

81. În afară de administrarea medicamentelor, nu se organizau alte activități terapeutice pentru rezidenți, care duceau o viață pasivă și monotonă.

82. CPT a conchis că aceste condiții au creat o situație care putea fi caracterizată ca tratament inuman sau degradant. A cerut autorităților bulgare să înlocuiască de urgență centrul de ocrotire din Pastra. În răspunsul lor din data de 13 februarie 2004, autoritățile bulgare au recunoscut că centrul nu era conform standardelor europene în materie și au declarat că va fi închis cu prioritate și că pacienții vor fi mutați în alte instituții.

83. CPT a observat în continuare, în partea II.7 a raportului său, că în cele mai multe cazuri, plasarea persoanelor cu dizabilități mintale în instituții specializate ducea *de facto* la o privare de libertate. Procedura de plasament ar trebui să fie însoțită de garanții adecvate, printre care, o evaluare medicală obiectivă, în special, psihiatrică. Este, de asemenea, esențial, ca persoanele vizate să aibă dreptul de a contesta legalitatea măsurii de plasament în fața unor instanțe judecătorești care să se pronunțe de îndată. CPT a recomandat ca acest drept să fie garantat în Bulgaria (paragraful 52 din raport).

2. Raportul CPT cu privire la vizita efectuată între 10 și 21 septembrie 2003, publicat pe data de 28 februarie 2008

84. În acest raport CPT a recomandat din nou introducerea unei căi de recurs pentru contestarea legalității măsurii de plasament într-un centru de ocrotire (a se vedea paragrafele 176-177 din raport).

85. A recomandat, de asemenea, să se facă eforturi pentru a se garanta că plasamentul în centrele de ocrotire pentru persoanele cu tulburări și/sau deficiențe este conform cu litera și spiritul legii. Contractele de prestare de servicii sociale ar trebui să specifice drepturile rezidenților, inclusiv posibilitatea de a formula plângeri în fața unei autorități externe. Rezidenții care nu înțeleg contractele trebuie să beneficieze de asistență adecvată.

86. În ultimul rând, CPT a îndemnat autoritățile bulgare să ia măsurile necesare pentru a evita conflictele de interese care ar putea decurge din numirea unui angajat al centrului de ocrotire în calitate de curator al unui rezident al centrului respectiv (a se vedea paragraful 179 din raport).

87. CPT a făcut o nouă vizită la centrul de ocrotire din Pastra în timpul vizitei sale periodice în Bulgaria din octombrie 2010.

IV. DREPT COMPARAT

A. Acces la instanță pentru restabilirea capacității juridice

88. Un studiu comparativ de drept național în douăzeci de state membre ale Consiliului Europei a indicat că, în marea majoritate a cazurilor (Croatia, Danemarca, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Ungaria, Luxembourg, Monaco, Polonia, Portugalia, România, Slovacia, Suedia, Elveția și Turcia), legea dă dreptul oricărei persoane care a fost declarată incapabilă să introducă personal o cerere în instanță de încetare a incapacității juridice.

89. În Ucraina, persoana care a fost declarată parțial incapabilă poate să introducă personal o cerere în instanță de încetare a incapacității juridice, dispoziție care nu se aplică persoanelor declarate total incapabile, care pot totuși contesta în fața instanței măsurile luate de către tutore.

90. Procedura de restabilire a capacității juridice nu poate fi declanșată direct de persoana vizată în Letonia (unde o astfel de cerere nu poate fi făcută decât de către procuror sau de către consiliul tutelar) sau Irlanda.

B. Plasamentul persoanelor declarate incapabile în instituții specializate

91. Un studiu comparativ de drept național în douăzeci de state părți la Convenție a indicat că nu există o abordare unitară în Europa cu privire la problema plasamentului în instituții specializate a persoanelor declarate incapabile, în special cu privire la autoritatea competentă să ordone plasamentul și la garanțiile oferite persoanei vizate. Se poate, totuși, observa că în unele state (Austria, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Polonia, Portugalia și Turcia), decizia de a plasa o persoană într-un centru de ocrotire pe termen lung împotriva voinței sale este luată în mod direct sau aprobată de către un judecător.

92. Alte sisteme juridice (Belgia, Danemarca, Ungaria, Irlanda, Letonia, Luxembourg, Monaco și Marea Britanie) autorizează curatorul, rudele apropiate sau autoritățile administrative să decidă asupra oportunității plasamentului într-un centru de ocrotire fără să fie necesară aprobarea judecătorului. În toate țările susmenționate, plasamentul într-o instituție este

condiționat de o serie de elemente cu privire la starea de sănătate a persoanei, existența unui pericol sau a unui risc și/sau prezentarea de certificate medicale. În plus, obligația de a audia sau consulta persoana vizată cu privire la plasament, stabilirea prin lege sau de către instanță a unui termen-limită pentru încetarea sau revizuirea măsurii și posibilitatea acordării de asistență legală se numără printre garanțiile prevăzute în mai multe dintre sistemele naționale prezentate mai sus.

93. În anumite țări (Danemarca, Estonia, Germania, Grecia, Ungaria, Irlanda, Letonia, Polonia, Slovacia, Elveția și Turcia) posibilitatea contestării în fața instanței a măsurii inițiale de plasament este deschisă persoanei vizate, fără a avea nevoie de consimțământul curatorului.

94. În cele din urmă, câteva state (Danemarca, Estonia, Finlanda, Germania, Grecia, Irlanda, Letonia, Polonia, Elveția și Turcia) permit persoanei vizate să formuleze acțiuni de revizuire periodică a legalității măsurii de plasament.

95. Este demn de remarcat că legislația multor state cu privire la capacitatea juridică sau la plasamentul în instituții a fost modificată recent (Austria: 2007; Danemarca: 2007; Estonia: 2005; Finlanda: 1999; Franța: 2007; Germania: 1992; Grecia: 1992; Ungaria: 2004; Letonia: 2006; Polonia: 2007; Ucraina: 2000; Marea Britanie: 2005) sau este în curs de modificare (Irlanda). Aceste reforme legislative sunt menite să crească gradul de protecție legală a persoanelor fără capacitate juridică prin aceea că le permit fie accesul direct la instanță pentru revizuirea statutului lor juridic, fie prevăd garanții suplimentare la plasarea în instituții specializate împotriva voinței lor.

ÎN DREPT

I. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 5 § 1 DIN CONVENȚIE

96. Reclamantul susține că prin plasamentul lui în centrul de ocrotire de la Pastra s-a încălcat articolul 5 § 1 din convenție.

Articolul 5 § 1 prevede:

“1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale :

- a. dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent ;
- b. dacă a făcut obiectul unei arestări sau dețineri legale pentru nerespectarea unei hotărâri pronunțate de un tribunal, conform legii, ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege ;
- c. dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a se bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice ale necesității de a-l împiedica să săvârșască o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia ;

- d. dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în vederea aducerii sale în fața autorității competente ;
- e. dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond ;
- f. dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală unei persoane în scopul împiedicării pătrunderii ilegale pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.”

A. Observații preliminare

97. Marea Cameră observă că Guvernul reiterează excepția ridicată în fața Camerei, susținând neepuizarea căilor de recurs interne în ceea ce privește capătul de cerere întemeiat pe articolul 5 § 1.

98. Excepția se întemeiază pe următoarele argumente. În primul rând, reclamantul ar fi putut în orice moment să facă o cerere în fața instanței în vederea restabilirii capacității juridice, în temeiul articolului 277 din CPC și scoaterea de sub curatelă i-ar fi permis să părăsească centrul prin propria voință. În al doilea rând, rudele sale apropiate nu au făcut uz de posibilitatea deschisă unora dintre ele, în temeiul articolelor 113 și 115 din CF de a cere autorității competente în materie de tutelă și curatelă înlocuirea curatorului. Potrivit Guvernului, în ipoteza unui refuz, rudele reclamantului s-ar fi putut adresa instanței, care ar fi examinat fondul cauzei și ar fi numit, după caz, un nou curator care ar fi avut posibilitatea de a cere încetarea măsurii de plasament în centrul respectiv. Guvernul a susținut, în substanță, că rudele apropiate ale reclamantului ar fi putut contesta validitatea contractului semnat între curatorul R.P. și centrul de ocrotire din Pastra. În ultimul rând, a indicat faptul că reclamantul însuși ar fi putut cere autorității competente în materie de tutelă și curatelă să-i numească un reprezentant *ad hoc*, pe baza conflictului de interese pe care-l invocă, în vederea părăsirii instituției și stabilirii reședinței în altă parte (articolul 123, paragraful 1 din CF).

99. Marea Cameră observă că în decizia sa cu privire la admisibilitatea cererii pronunțată în data de 29 iunie 2010, Camera a constatat că această excepție este strâns legată de fondul capătului de cerere întemeiat pe articolul 5 § 4 și a conexat această excepție cu fondul.

100. În plus, constatând că problema definirii situației de fapt în prezenta cauză ca fiind o “privare de libertate” în sensul articolului 5 § 1 este strâns legată de fondul capătului de cerere întemeiat pe această prevedere convențională, Camera a conexat această excepție cu fondul

B. Dacă reclamantul a fost privat de libertate în sensul articolului 5 § 1

1. Susținerile părților

(a) Reclamantul

101. Reclamantul susține că, deși în dreptul intern plasarea persoanelor care suferă de tulburări mintale în instituții de ocrotire este interpretată ca fiind “voluntară”, transferul lui în centrul de ocrotire de la Pastra constituie privare de libertate. Susține că elementele subiective și obiective ale detenției sunt reunite în cauza de față, ca și în cauza *Storck împotriva Germaniei* (nr. 61603/00, ECHR 2005-V).

102. Cu privire la caracterul măsurii, reclamantul susține că faptul că a trebuit să locuiască într-un centru de ocrotire izolat în munți reprezintă o izolare fizică de societate. Nu ar fi putut alege să plece, deoarece, neavând carte de identitate și nici bani, ar fi fost imediat supus riscului de a fi oprit de poliție pentru un control de rutină, o practică larg răspândită în Bulgaria.

103. Plecărilor temporare din centru se făceau cu permisiunea directorului. Distanța de aproape 420 km. între centru și orașul lui natal și faptul că nu avea acces la pensia de invaliditate a făcut imposibilă deplasarea sa la Ruse pentru mai mult de trei ori. Reclamantul susține că i s-a refuzat de mai multe ori cererea de acordare a permisiunii de a pleca. Conform unei practici fără bază legală, rezidenții care depășeau perioada de ieșire din centru autorizată erau considerați fugari și erau căutați de poliție. Declară că a fost o dată arestat în Ruse și că, deși nu l-au dus înapoi în centru, faptul că directorul centrului a cerut să fie găsit și adus înapoi reprezintă o restrângere a dreptului său la libertate individuală. De asemenea, susține că a fost arestat și deținut de către poliție până la sosirea angajaților centrului ca să-l ducă înapoi, fără a fi informat despre motivele privării sale de libertate. Deoarece a fost transferat înapoi în centru cu forța, nu prezintă importanță faptul că cei care l-au transferat erau simpli angajați ai centrului.

104. Reclamantul notează că plasamentul său în centru a durat deja mai mult de opt ani și că speranța de a părăsi într-o zi centru este deșartă, deoarece are nevoie de aprobarea curatorului.

105. În ceea ce privește consecințele plasamentului său în centru, reclamantul subliniază severitatea regimului la care a fost supus. Ocupațiile sale, tratamentul și mișcarea erau supuse unui control riguros din partea angajaților centrului. I s-a cerit să urmeze o rutină zilnică, trezirea, culcarea și mesele fiind la ore fixe. Nu avea posibilitatea să-și aleagă hainele, modalitatea de pregătire a meselor, participarea la evenimente culturale sau dezvoltarea relațiilor cu ceilalți oameni, inclusiv relații intime, deoarece toți rezidenții din centru erau de sex masculin. I se permitea să se uite la televizor doar dimineața. Așadar, șederea sa în centru i-a cauzat o degradare

semnificativă a stării sale generale și declanșarea sindromului instituționalizării, cu alte cuvinte, incapacitatea de a se reintegra în societate și de a duce o viață normală.

106. În ceea ce privește elementul subiectiv, reclamantul susține că situația sa este diferită de cea examinată în cauza *H.M. împotriva Elveției* (nr. 39187/98, ECHR 2002-II), în care reclamantul a consimțit la plasamentul său într-un centru de îngrijire, deoarece el nu și-a dat niciodată un asemenea acord. Curatorul său de la momentul respectiv, doamna R.P. (a se vedea paragraful 12 supra), nu l-a consultat cu privire la măsura plasamentului, mai mult, reclamantul nici nu o cunoștea, și nici nu a fost informat cu privire la existența acordului de plasament până la data de 10 decembrie 2002 (a se vedea paragraful 14 supra), acord pe care nu l-a semnat niciodată. Aceste împrejurări reprezintă o practică răspândită în Bulgaria conform căreia persoanele declarate incapabile, chiar și parțial, sunt considerate că nu-și pot exprima dorințele. În plus, reiese din documentele medicale că dorința reclamantului de a părăsi centrul nu a fost interpretată ca o exprimare a dorinței sale libere, ci, mai degrabă, ca un simptom al bolii sale mintale.

107. În ultimul rând, în cauza *H.M. împotriva Elveției* (citată supra), autoritățile și-au întemeiat decizia de plasament a reclamantului într-un centru de îngrijire pe baza faptului că situația i se înrăutățise la domiciliu ca urmare a lipsei de cooperare cu autoritățile competente în materie de asistență socială. În cauza de față, reclamantului nu i s-a oferit și acesta nu a refuzat niciodată acordarea de asistență socială la domiciliu.

(b) Guvernul

108. În observațiile sale scrise în fața Camerei, Guvernul a acceptat că circumstanțele cauzei se circumscriu unei “privări de libertate” în sensul articolului 5 § 1 din convenție. Totuși, la audiere și în procedura în fața Marii Camere, a susținut că articolul 5 nu se aplică. A observat că reclamantul nu a fost internat de către autoritățile publice cu forța într-un spital psihiatric, în temeiul Legii Sănătății Publice, ci a fost cazat într-un centru de ocrotire, la cererea curatorului său, pe baza unui acord de drept civil și în conformitate cu regulile privitoare la asistență socială. Așadar, persoanele care au nevoie de asistență, inclusiv cele care suferă de tulburări mintale, pot solicita acordarea unor servicii sociale și medicale, fie direct, fie prin intermediul reprezentanților lor, în temeiul Legii Asistenței Sociale din 1998 (a se vedea paragrafele 57-60 supra). Centrele de primire pentru adulții care suferă de tulburări mintale oferă o serie de servicii de acest gen și plasamentul în astfel de instituții nu poate fi interpretat ca fiind o privare de libertate.

109. În ceea ce privește circumstanțele particulare ale cauzei de față, Guvernul a subliniat că reclamantul nu a formulat niciodată obiecții exprese și conștiente cu privire la plasamentul lui în centru, neputându-se, astfel,

deduce că măsura nu a fost voluntară. Mai mult, era liber să părăsească centrul în orice moment.

110. Reclamantul a fost încurajat să lucreze în restaurantul satului și i s-a dat permisiunea să plece în trei rânduri. Motivul pentru care în două rânduri s-a întors din Ruse înainte de expirarea perioadei pentru care i se dăduse permisiunea (a se vedea paragraful 27 supra) a fost lipsa unei locuințe. Guvernul susține că reclamantul nu a fost niciodată adus înapoi în centru de către poliție. A recunoscut că în septembrie 2006 directorul a fost obligat să ceară poliției să-l caute pe reclamant pentru că nu se întorsese în centru (a se vedea paragraful 28 supra). Totuși, reiese clar din cauza *Dodov împotriva Bulgariei* (nr. 59548/00, 17 ianuarie 2008) că statul are o obligație pozitivă de a acorda îngrijire persoanelor aflate în instituțiile sociale de ocrotire. Potrivit susținerilor Guvernului, acțiunea directorului face parte din aceste obligații pozitive.

111. În continuare, Guvernul observă că reclamantul nu avea capacitate juridică și nici nu beneficia de sprijinul familiei, de o locuință și nici de suficiente resurse pentru a duce o viață independentă. Făcând referire la hotărârile pronunțate în cauzele *H.M. împotriva Elveției* (citată supra) și *Nielsen împotriva Danemarcei* (28 noiembrie 1988, seria A nr. 144), Guvernul susține că plasamentul reclamantului în centrul de ocrotire este o măsură de protecție luată în interesul exclusiv al acestuia și constituie un răspuns adecvat la o urgență medicală și socială; un asemenea răspuns nu poate fi interpretat ca fiind involuntar.

(c) Terțul intervenient

112. Interights a făcut următoarele observații generale. A declarat că a realizat o anchetă asupra practicilor privitoare la plasamentul persoanelor care suferă de tulburări mintale în instituții specializate în țări din centrul și estul Europei. Potrivit concluziilor acestei anchete, în cele mai multe cazuri plasamentul în asemenea instituții poate fi interpretat ca privare *de facto* de libertate.

113. Centrele de ocrotire sunt adesea amplasate în zone rurale sau muntoase, care sunt greu accesibile. Atunci când sunt amplasate în apropierea orașelor, sunt înconjurare de ziduri înalte sau garduri și porțile sunt închise. Ca regulă, rezidenții au dreptul să părăsească centrele doar cu permisiunea expresă a directorului și doar pentru o perioadă limitată de timp. În cazul unei ieșiri neautorizate, poliția are competența de a căuta persoanele vizate și de a le aduce înapoi la centru. Același regim restrictiv se aplică tuturor rezidenților, fără deosebiri în funcție de statutul lor legal – dacă au capacitate legală, capacitate legală parțială sau nu au capacitate legală – și, în opinia Interights, acesta este un factor decisiv. Nu se acordă nicio importanță faptului dacă plasamentul a fost unul voluntar sau forțat.

114. În ceea ce privește analiza aspectului subiectiv al măsurii de plasament, Interights susține că consimțământul persoanei vizate este un

element important. Trebuie să se facă eforturi considerabile pentru a se stabili adevăratele sale dorințe, în ciuda oricărei declarații de incapacitate legală care ar putea exista. Interights arată că în realitate, atunci când se confruntă cu alegerea între o existență precară, fără o locuință și relativa siguranță oferită de un centru de ocrotire, persoanele incapabile din țările din centrul și estul Europei ar putea opta pentru cea din urmă soluție, pentru simplul fapt că nu li se oferă o soluție alternativă de către sistemul de asigurări sociale al statului. Aceasta nu înseamnă însă că persoanele vizate au consimțit în mod liber la luarea măsurii de plasament.

2. *Aprecierea Curții*

(a) *Principii generale*

115. Curtea reamintește că diferența între privare de libertate și restrângerea libertății de mișcare, cea de-a doua fiind reglementată de articolul 2 din Protocolul nr. 4, este doar una care ține de gradul de intensitate și nu una de natură sau de esență. Deși încadrarea într-una sau în cealaltă categorie se dovedește uneori dificilă, deoarece în unele cazuri marginale este vorba doar despre o simplă diferență de opinie, Curtea nu poate eluda o alegere de care depinde aplicabilitatea sau inaplicabilitatea articolului 5 (a se vedea *Guzzardi împotriva Italiei*, 6 noiembrie 1980, §§ 92-93, seria A nr. 39). Punctul de lecare pentru a stabili dacă o persoană a fost lipsită de libertate trebuie să fie situația concretă și trebuie să se ia în considerare o serie întreagă de criterii cum ar fi: tipul, durata, efectele și modalitatea de aplicare a măsurii respective (a se vedea *Storck*, citată supra, § 71 și *Guzzardi*, citată supra, § 92).

116. În contextul privării de libertate pe baza deficiențelor mintale, Curtea a statuat că o persoană poate fi considerată a fi fost “deținută” chiar și pe perioada în care se găsea într-un spital deschis, unde avea posibilitatea să meargă regulat fără însoțitor în părțile nesecurizate ale spitalului și de a ieși din spital fără escortă (a se vedea *Ashingdane împotriva Marii Britanii*, 28 mai 1985, § 42, seria A nr. 93).

117. În legătură cu instituționalizarea persoanelor care suferă de tulburări mintale, Curtea a statuat că noțiunea de privare de libertate nu conține doar elementul obiectiv al internării persoanei într-un spațiu restrâns pe o perioadă de timp considerabilă. Se poate considera că o persoană a fost privată de libertate doar dacă nu a consimțit în mod valabil la internarea în cauză (a se vedea *Storck*, citată supra, § 74).

118. Curtea a statuat că a avut loc o privare de libertate în circumstanțe cum ar fi: (a) când reclamantul, care a fost declarat incapabil și internat într-un spital psihiatric la cererea reprezentantului său legal, a încercat fără succes să părăsească spitalul (a se vedea *Shtukurov împotriva Rusiei*, nr. 44009/05, § 108, 27 martie 2008); (b) când reclamantul consimțise inițial la internarea într-o clinică, dar a încercat ulterior să fugă (a se vedea *Storck*,

citată supra, § 76); și (c) când reclamantul, un adult declarat incapabil de a-și da consimțământul la admiterea într-o instituție psihiatrică, dar care nu a încercat niciodată să fugă (a se vedea *H.L. împotriva Marii Britanii*, nr. 45508/99, §§ 89-94, ECHR 2004-IX).

119. Curtea a statuat, de asemenea, că dreptul la libertate este prea important într-o societate democratică pentru ca o persoană să piardă beneficiul de a fi protejată de Convenție pentru simplul motiv că ar fi consimțit la luarea sa în detenție (a se vedea *De Wilde, Ooms și Versyp împotriva Belgiei*, 18 iunie 1971, §§ 64-65, seria A nr. 12), în special când nu se contestă faptul că persoana respectivă nu are capacitatea legală de a comsimți sau nu la actul respectiv (a se vedea *H.L. împotriva Marii Britanii*, citată supra, § 90).

120. În plus, Curtea a avut ocazia să observe că prima frază a articolului 5 § 1 trebuie interpretată ca prevăzând o obligație pozitivă în sarcina statului de a apăra libertatea celor aflați sub jurisdicția sa. Altminteri, ar exista o prea mare lacună în apărarea împotriva detenției arbitrare, care ar fi în contradicție cu importanța libertății individuale într-o societate democratică. Statul este, așadar, obligat să ia măsurile necesare asigurării protecției efective a persoanelor vulnerabile, inclusiv pentru prevenirea unei privări de libertate despre care autoritățile au sau ar trebui să aibă cunoștință (a se vedea *Storck*, citată supra, § 102). Așadar, având în vedere circumstanțele cauzei de față, Curtea a statuat că responsabilitatea autorităților naționale este antrenată și ca urmare a detenției într-un spital psihiatric la cererea curatorului unui reclamant (a se vedea *Shtukurov*, citată supra) și detenția într-o clinică privată (a se vedea *Storck*, citată supra).

(b) Aplicarea principiilor enunțate la cauza de față

121. Curtea observă încă de la bun început că nu este necesar să se stabilească dacă, în termeni generali, orice plasament al unei persoane declarate incapabile într-o instituție de ocrotire socială constituie “privare de libertate” în sensul articolului 5 § 1. În unele cazuri, măsura plasamentului este inițiată de către familii care sunt implicate și în tutelă și curatelă și se întemeiază pe acorduri de drept civil semnate cu o instituție de ocrotire socială adecvată. Prin urmare, orice restrângeri asupra libertății în aceste cazuri sunt rezultatul acțiunilor unor persoane private și rolul autorităților se rezumă la supraveghere. În cauza de față, Curtea nu este chemată să se pronunțe cu privire la obligațiile ce pot rezulta din convenție în sarcina autorităților în aceste cazuri.

122. Observă că circumstanțele prezentei cauze sunt speciale. Nici un membru al familiei reclamantului nu a fost implicat în curatelă și sarcina de curator a fost atribuită unui funcționar public (doamna R.P.), care a negociat și semnat acordul de plasament cu centrul de ocrotire din Pastra fără nici un contact prealabil cu reclamantul, pe care nu l-a întâlnit niciodată. Acordul de plasament a fost aplicat de către serviciul de asistență socială, care, de

asemenea, nu a audiat reclamantul (a se vedea paragrafele 12-15 supra). Reclamantul nu a fost niciodată consultat cu privire la alegerile curatorului său, deși și-ar fi putut exprima în mod valabil opinia și consimțământul său era necesar în conformitate cu Legea privind Persoanele și Familia din 1949 (a se vedea paragraful 42 supra). Așadar, reclamantul nu a fost transferat în centrul social din Pastra la cererea sa sau pe baza unui acord civil voluntar cu privire la admiterea într-o instituție unde urma să primească asistență socială și protecție. Curtea consideră că restricțiile de care se plânge reclamantul sunt rezultatul mai multor acțiuni ale unor autorități și instituții publice, desfășurate de funcționari publici, de la cererea inițială de luare a măsurii de plasament până la implementarea măsurii, și nu ale unor acte sau inițiative ale unor persoane private. Deși nimic nu indică reaua-credință a curatorului reclamantului, aspectele evidențiate mai sus diferențiază prezenta cauză de *Nielsen* (citată supra), în care mama reclamantului, minor, l-a internat pe acesta, într-o instituție psihiatrică cu bună-credință, ceea ce a determinat Curtea să considere că măsura în cauză făcea parte din exercitarea drepturilor părintești asupra unui minor care nu-și poate exprima în mod valabil opinia.

123. Plasamentul reclamantului în centrul social poate fi atribuit, deci, autorităților naționale. Rămâne de stabilit dacă restricțiile ce au rezultat din această măsură au reprezentat o “privare de libertate” în sensul articolului 5.

124. În ceea ce privește elementul obiectiv, Curtea observă că reclamantul a fost cazat într-un corp al clădirii centrului din care putea ieși, dar arată că aspectul dacă respectiva clădire era încuiată nu este determinant (a se vedea *Ashingdane*, citată supra, § 42). Este adevărat că reclamantul se putea duce în satul apropiat, dar avea nevoie de permisiunea expresă din partea conducerii centrului (a se vedea paragraful 25 supra). Mai mult, timpul petrecut în afara centrului și locurile în care putea merge erau întodeauna supuse controlului și limitate.

125. În continuare, Curtea notează că între 2002 și 2009 reclamantului i s-a permis să plece din centru de trei ori pe perioade scurte (de aproximativ zece zile) la Ruse (a se vedea paragrafele 26-28 supra). Nu poate specula asupra aspectului dacă reclamantul ar fi putut pleca de mai multe ori dacă ar fi cerut acest lucru. Totuși, observă că o asemenea permisiune de a pleca era în totalitate la discreția conducerii centrului, care îi reținuse reclamantului actele de identitate și îi administra finanțele, inclusiv cheltuielile de transport (a se vedea paragrafele 25-26 supra). Mai mult, reiese că amplasamentul centrului într-o regiune muntoasă situată la aproximativ 400 de km. de Ruse făcea orice călătorie dificilă și costisitoare pentru reclamant, dat fiind venitul său și posibilitatea redusă de a-și aranja singur călătoriile.

126. Curtea consideră că acest sistem de autorizare a călătoriilor și faptul că i s-au reținut actele de identitate reprezentau o restrângere importantă a libertății individuale a reclamantului.

127. Niciuna dintre părți nu contestă faptul că atunci când reclamantul nu s-a întors la data fixată în 2006, conducerea centrului a cerut poliției din Ruse să-l caute și să-l aducă înapoi (a se vedea paragraful 28 supra). Curtea poate accepta că asemenea măsuri fac parte din responsabilitățile asumate de către conducerea unui centru de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități mintale. Ia notă și de faptul că poliția nu l-a adus cu forța pe reclamant înapoi în centru și că acesta nu a dovedit că a fost arestat până la sosirea angajaților centrului. Totuși, deoarece perioada autorizată expirase, angajații centrului l-au dus înapoi fără a ține cont de dorința sa.

128. Deși reclamantul putea face anumite călătorii, aspectele evidențiate mai sus conduc Curtea la concluzia că, în ciuda susținerilor Guvernului, reclamantul se afla sub supraveghere continuă și nu putea pleca din centru fără permisiune. Făcând referire la cauza *Dodov* (citată supra), Guvernul a susținut că restricțiile în cauză au fost necesare pentru îndeplinirea de către autorități a obligațiilor lor pozitive de a proteja viața și sănătatea reclamantului. Curtea notează că în cauza susmenționată, mama reclamantului suferea de Alzheimer și, prin urmare, memoria și alte capacități mintale s-au deteriorat progresiv, ceea ce a determinat supravegherea continuă din partea angajaților centrului de îngrijire. În cauza de față, totuși, Guvernul nu a dovedit că starea de sănătate a reclamantului era de așa natură încât să-l expună la un risc imediat sau să impună restricții în scopul protejării vieții sau integrității sale fizice.

129. În ceea ce privește durata măsurii, Curtea observă că nu este determinată, din moment ce reclamantul era înregistrat cu domiciliul la adresa centrului, unde este și astăzi (după ce a trăit acolo peste opt ani). Această perioadă este suficient de lungă pentru ca reclamantul să resimtă efectele adverse ale restricțiilor care i-au fost impuse.

130. Cu privire la aspectul subiectiv al măsurii, trebuie notat că, în ciuda exigențelor dreptului intern (a se vedea paragraful 42 supra), reclamantului nu i s-a cerut opinia cu privire la plasamentul lui în centru și nu a consimțit în mod explicit la această măsură. Dimpotrivă, a fost dus în Pastra într-o ambulanță și cazat în centru fără să fie informat cu privire la motivele sau la durata măsurii care fusese luată de către curatorul său. Curtea observă că există situații în care dorințele unei persoane cu facultăți mintale reduse pot fi înlocuite în mod valabil cu cele ale unei alte persoane care acționează în contextul unei măsuri preventive să că uneori sunt dificil de evaluat adevăratele dorințe sau preferințe ale persoanei vizate. Totuși, Curtea a statuat deja că faptul că o persoană nu are capacitate juridică nu înseamnă în mod necesar că nu poate înțelege situația în care se află (a se vedea *Shtukatur*, citată supra, § 108). În cauza de față, legislația națională acordă o anumită pondere dorințelor reclamantului și reiese că a fost pe deplin conștient de situația sa. Curtea notează că, cel puțin începând cu anul 2004, reclamantul și-a exprimat în mod explicit dorința de a părăsi centrul de ocrotire din Pastra, atât în fața psihiatrilor cât și prin cererile de

restabilire a capacității juridice și de scoatere de sub curatelă adresate autorităților (a se vedea paragrafele 37-41 supra).

131. Aceste elemente diferențiază cauza de față de *H.M. împotriva Elveției* (citată supra), în care Curtea a constatat că nu a avut loc o privare de libertate, deoarece reclamantul a fost internat într-un azil exclusiv în interesul său și după sosirea sa în azil a fost de acord să rămână. În legătură cu acest aspect, în cauza de față Guvernul nu a reușit să arate că reclamantul și-a dat acordul să rămână în centrul de la Pastra nici la sosire, nici la o dată ulterioară. Așadar, Curtea nu este convinsă că reclamantul și-a dat consimțământul pentru internare sau că a acceptat tacit măsura la o dată ulterioară sosirii sale în centru.

132. Având în vedere circumstanțele particulare ale cauzei de față, în mod special, implicarea autorităților în luarea deciziei de internare a reclamantului și în punerea sa în aplicare, existența regulilor de ieșire temporară din centru, durata plasamentului și lipsa consimțământului reclamantului, Curtea conchide că situația supusă examinării reprezintă o privare de libertate în sensul articolului 5 § 1 din convenție. Așadar, această prevedere se aplică.

C. Dacă plasamentul reclamantului în centrul social de la Pastra a fost compatibil cu articolul 5 § 1

1. Susținerile părților

(a) Reclamantul

133. Reclamantul susține că, deoarece nu și-a dat consimțământul pentru plasamentul său în centrul social de la Pastra și nu a semnat acordul dintre curatorul său și conducerea centrului, acest acord încălca Legea privind Persoanele și Familia. A adăugat că nu a fost informat cu privire la existența acestui acord la momentul internării, despre care a aflat la mult timp după internare. Nu a avut nici posibilitatea de a contesta această măsură luată de către curator. Deși legea impunea curatorului, prin articolul 126 din Codul Familiei, să informeze autoritatea competentă în materie de tutelă și curatelă (primarul) despre activitățile sale, acesta nu are competența de a lua vreo măsură împotriva curatorului. Mai mult, nu s-a făcut niciun raport cu privire la reclamant și curatorii săi nu au fost niciodată trași la răspundere pentru această carență.

134. În continuare, reclamantul susține că plasamentul său în centrul de ocrotire pentru persoanele cu tulburări mintale nu se încadrează în niciunul dintre motivele pentru care o privare de libertate poate fi justificată, în sensul articolului 5. Măsura în cauză nu a fost justificată pe motive de siguranță publică sau pentru că persoana respectivă nu-și poate asigura subzistența în afara instituției. Pentru a-și susține această afirmație, reclamantul subliniază că directorul centrului l-a considerat capabil să se

reintegreze în comunitate și s-au făcut încercări de a-l aduce mai aproape de familie, fără succes însă. Prin urmare, autoritățile și-au întemeiat decizia de a-l plasa în centru exclusiv pe faptul că familia sa nu era pregătită să-l ia în grijă și că avea nevoie de asistență socială. Autoritățile nu au examinat dacă asistența socială necesară ar fi putut fi acordată prin mijloace alternative, mai puțin restrictive în ceea ce privește libertatea individuală. Asemenea măsuri erau posibile, deoarece dreptul intern prevede o serie de servicii sociale, cum ar fi: asistența personală, centrele de reabilitare socială, alocații speciale și pensii. Autoritățile nu au realizat un just echilibru între nevoile sociale ale reclamantului și dreptul său la libertate individuală. Ar fi arbitrar și contrar scopului articolului 5 ca detenția să se bazeze exclusiv pe considerente sociale.

135. În situația în care Curtea ar considera că internarea reclamantului intră în sfera de aplicare a articolului 5 § 1 (e), potrivit căruia persoanele bolnave mintal pot fi private de libertate, reclamantul susține că autoritățile interne nu au respectat cerințele acestei prevederi. În lipsa unui raport psihiatric recent, este evident că internarea sa nu a avut ca scop acordarea de tratament medical și s-a bazat exclusiv pe documentele medicale furnizate în contextul procedurii de declarare a incapacității juridice. Aceste documente fuseseră întocmite cu aproximativ un an și jumătate înainte și nu priveau strict plasamentul într-o instituție specializată pentru persoanele care suferă de tulburări mintale. Învocând cauza *Varbanov împotriva Bulgariei* (nr. 31365/96, § 47, ECHR 2000-X), reclamantul a declarat că a fost internat în centrul din Pastra fără să i se fi făcut o evaluare a stării sale de sănătate mintală la momentul respectiv.

(b) Guvernul

136. Guvernul susține că plasamentul reclamantului în centru a fost în conformitate cu dreptul intern, deoarece curatorul a semnat un acord prin care reclamantul urma să beneficieze de servicii sociale în propriul său interes. Curatorul a acționat potrivit responsabilităților sale și și-a îndeplinit sarcina de a proteja persoana aflată sub curatelă parțială.

137. Având în vedere că singurul scop al plasamentului a fost acordarea serviciilor sociale reclamantului, în temeiul Legii Asistenței Sociale, și nu acela de a-i administrat un tratament medical obligatoriu, Guvernul a susținut că această măsură nu intră în sfera de aplicare a articolului 5 § 1 (e) din convenție. Autoritățile au luat în considerare situația financiară și familială a reclamantului, mai bine zis, lipsa de resurse și lipsa unor rude apropiate care să-l asiste în viața de zi cu zi.

138. În același timp, Guvernul notează că reclamantul ar putea fi privit, în orice caz, ca fiind o “persoană cu probleme mintale” în sensul articolului 5 § 1 (e). Evaluarea medicală efectuată în timpul procedurilor pentru declararea incapacității sale juridice din 2000 au arătat în mod clar că suferea de tulburări mintale și că era legitim ca autoritățile să îl plaseze

într-o instituție pentru persoane cu probleme similare. În ultimul rând, întemeindu-se pe hotărârea pronunțată în cauza *Ashingdane* (citată supra, § 44), Guvernul a susținut că exista o legătură adecvată între motivele măsurii de plasament și anume, stare de sănătate a reclamantului, și instituția în care a fost plasat. Așadar, susține că măsura în cauză nu încalcă articolul 5 § 1 (e).

(c) Terțul intervenient

139. Pe baza unui studiu la care s-a făcut referire în paragrafele 112-114 supra, Interights a susținut că în statele central și este europene, plasamentul persoanelor care suferă de tulburări mintale în centre de ocrotire este interpretat ca măsură de protecție socială și este guvernat de dreptul contractelor. Deoarece în dreptul interne asemenea plasamente nu sunt privite la o formă de privare de libertate, garanțiile procedurale disponibile cu privire la internarea psihiatrică involuntară nu sunt aplicabile.

140. Interights arată că asemenea situații sunt comparabile cu cea examinată în cauza *H.L. împotriva Marii Britanii* (citată supra), în care s-a criticat sistemul britanic anterior anului 2007, în care doctrina necesității din *common-law* a permis detenția “informală” a persoanelor incapabile și docile care sufereau de tulburări mintale. Curtea a statuat că lipsa oricăror reguli procedurale cu privire la internarea și detenția acestor persoane era șocantă. În opinia sa, acest contrast între lipsa de reglementare și seria de garanții aplicabile internărilor psihiatrice formale prevăzute de legislația cu privire la sănătatea mintală are o importanță deosebită. În lipsa unei proceduri formale de admitere, care să indice persoana sau persoanele care pot cere internarea, motivele și baza legală, și dată fiind lipsa indicațiilor cu privire la durata detenției sau natura tratamentului sau îngrijirii, personalul medical își asumă controlul integral asupra libertății și tratamentului persoanelor declarate incapabile care sunt vulnerabile, exclusiv pe baza evaluărilor clinice, care se efectuează când se consideră necesar. Deși nu a pus la îndoială buna-credință a personalului medical și faptul că acesta a acționat în interesul reclamantului, Curtea a constatat că scopul garanțiilor procedurale era să apere persoanele de evaluări eronate și culpe profesionale (*H.L. împotriva Marii Britanii*, citată supra, §§ 120-121).

141. Interights a solicitat Curții să păstreze această linie de jurisprudență și să constate în cauza de față că natura informală a admiterii în centru și detenția care a continuat sunt în contradicție cu garanțiile împotriva arbitrariului din articolul 5. Instanțele judecătorești nu au fost implicate în niciun stadiu al procedurii și nici un alt organ independent nu a fost însărcinat cu monitorizarea instituțiilor în cauză. Lipsa de reglementare, combinată cu starea de vulnerabilitate a persoanelor care suferă de tulburări mintale pot facilita încălcarea drepturilor fundamentale.

142. Terțul intervenient a susținut că în cele mai multe cazuri de acest gen, plasamentul are caracter automat și există foarte puține soluții

alternative de asistență socială. A subliniat că autoritățile ar trebui să aibă o obligație practică de a prevedea măsuri adecvate care să fie mai puțin restrictive asupra libertății individuale, dar apte să asigure serviciile de asistență medicală și socială pentru persoanele care suferă de tulburări mintale. Prin aceasta s-ar asigura respectarea principiului conform căruia drepturile garantate de convenție trebuie să fie practice și efective și nu teoretice și iluzorii.

2. *The Court's assessment*

(a) *Principii generale*

143. Curtea reamintește că pentru a respecta exigențele articolului 5 § 1, detenția în cauză trebuie să fie, în primul rând, “legală”, inclusiv cu respectarea procedurii prevăzută de lege; cu privire la acest aspect, Convenția face trimitere în primul rând la legislația națională și impune obligația de respectare a regulilor de fond și de procedură prescrise. Convenția impune și ca orice privare de libertate să fie conformă cu scopul articolului 5, acela de a apăra indivizii de arbitrar (a se vedea *Herczegfalvy împotriva Austriei*, 24 septembrie 1992, § 63, seria A nr. 244). Detenția unei persoane este o măsură gravă, astfel încât aplicarea acesteia se justifică doar când o altă măsură mai puțin gravă a fost considerată a fi insuficientă pentru apărarea interesului individual sau public, care ar putea impune ca persoana respectivă să fie plasată în detenție. Aceasta înseamnă că nu este suficient ca privarea de libertate să fie conformă cu dreptul național; trebuie să fie și necesară în împrejurările respective (a se vedea *Witold Litwa împotriva Poloniei*, nr. 26629/95, § 78, ECHR 2000-III).

144. Alineatele (a) - (f) ale articolului 5 § 1 conțin o listă exhaustivă de motive pentru care privarea de libertate poate fi permisă; o asemenea măsură nu va fi nelegală dacă intră într-una dintre aceste categorii (ibid., § 49; a se vedea și *Saadi împotriva Marii Britanii [MC]*, nr. 13229/03, § 43, 29 ianuarie 2008, și *Jendrowiak împotriva Germaniei*, nr. 30060/04, § 31, 14 aprilie 2011).

145. În ceea ce privește privarea de libertate a persoanelor care suferă de tulburări mintale, o persoană cu poate fi lipsită de libertate pe motiv că e “alienată mintal” decât dacă sunt întrunite minim următoarele trei condiții: în primul rând, trebuie să se demonstreze că persoana respectivă este alienată mintal; în al doilea rând, tulburarea mintală trebuie să fie de suficient de gravă încât să se impună internarea forțată; în al treilea rând, validitatea internării în timp depinde de persistența bolii (a se vedea *Winterwerp împotriva Olandei*, 24 octombrie 1979, § 39, seria A nr. 33; *Shtukaturov*, citată supra, § 114; și *Varbanov*, citată supra, § 45).

146. În ceea ce privește cea de-a doua dintre condițiile enunțate mai sus, detenția unei persoane care suferă de tulburări mintale poate fi necesară nu doar atunci când persoana are nevoie de terapie, medicamente sau alte

forme de tratament clinic pentru a se vindeca sau reduce efectele bolii, dar și atunci când este nevoie ca persoana respectivă să fie controlată și supravegheată pentru a o împiedica să-și facă rău sau să facă rău altor persoane (a se vedea *Hutchison Reid împotriva Marii Britanii*, nr. 50272/99, § 52, ECHR 2003-IV).

147. Curtea reamintește că trebuie să existe o legătură între motivele pentru care se poate justifica o privare de libertate și locul sau condițiile de detenție. În principiu, “detenția” unei persoane în calitate de bolnav mintal va fi “legală” în sensul articolului 5 § 1 (e) doar dacă are loc într-un spital, o clinică sau o altă instituție autorizată în acest scop (a se vedea *Ashingdane*, citată supra, § 44, și *Pankiewicz împotriva Poloniei*, nr. 34151/04, §§ 42-45, 12 februarie 2008). Totuși, sub rezerva a ceea ce precede, articolul 5 § 1 (e) nu se aplică, în principiu, tratamentului sau regimului adecvat (a se vedea *Ashingdane*, citată supra, § 44, și *Hutchison Reid*, citată supra, § 49).

(b) Aplicarea principiilor enunțate la cauza de față

148. Pentru a examina dacă plasamentul reclamantului în centrul de ocrotire de la Pastra a fost legal în sensul articolului 5 § 1, Curtea trebuie să stabilească dacă măsura respectivă era conformă dreptului intern, dacă se încadra în vreuna dintre excepțiile de la regula libertății individuale prevăzute în alineatele (a) - (f) ale articolului 5 § 1 și, în ultimul rând, dacă a fost justificată pe baza vreuneia dintre aceste excepții.

149. Pe baza textelor naționale relevante (a se vedea paragrafele 57-59 supra), Curtea ia notă de faptul că legea bulgară prevede măsura de plasament într-o instituție socială ca măsură de protecție luată la cererea persoanei vizate și nu o măsură coercitivă impusă pe baza unuia dintre motivele listate în alineatele (a) - (f) ale articolului 5 § 1. Totuși, date fiind împrejurările speciale ale cauzei de față, măsura plasamentului a antrenat restrângerea semnificativă a libertății personale, dând naștere unei privări de libertate, fără a se ține cont de voința sau dorințele reclamantului (a se vedea paragrafele 121-132 supra).

150. În ceea ce privește respectarea procedurii prevăzută de lege, Curtea ia notă, în primul rând, că în dreptul intern, curatorul unei persoane declatără parțial incapabilă nu poate face acte juridice în numele persoanei aflate sub curatelă. Orice contracte încheiate în aceste circumstanțe sunt valabile doar dacă sunt semnate atât de către curator, cât și de către persoana aflată sub curatelă (a se vedea paragraful 42 supra). Curtea conchide astfel că decizia luată de către curatorul reclamantului, R.P., de a-l interna într-un centru de ocrotire pentru persoanele care suferă de boli mintale, fără a obține acordul prealabil al reclamantului nu este valabilă conform dreptului național. Acest element este suficient pentru a conduce Curtea să constate că privarea de libertate a reclamantului a fost contrară articolului 5.

151. În orice caz, Curtea consideră că măsura nu a fost legală în sensul articolului 5 § 1 din convenție, deoarece nu a fost justificată în temeiul niciunuia dintre alineatele (a) - (f).

152. Reclamantul acceptă că autoritățile au acționat în special în virtutea mecanismelor de asistență socială (a se vedea paragraful 134 supra). Totuși, susține că restricțiile impuse reprezintă o privare de libertate care nu este prevăzută de nicio excepție de la regula libertății individuale dintre cele anunțate în alineatele (a) - (f) ale articolului 5 § 1. Guvernul susține că plasamentul reclamantului a avut ca unic scop protejarea interesului reclamantului de a primi îngrijire de tip social (a se vedea paragrafele 136-137 supra). Precizează totuși că, în cazul în care Curtea va considera că articolul 5 § 1 se aplică, această măsură trebuie considerată ca fiind conformă cu alineatul (e), având în vedere boala psihică de care suferă reclamantul (a se vedea paragraful 138 supra).

153. Curtea notează că reclamantul se califica pentru acordarea de asistență socială, deoarece nu avea o locuință și nu era apt de muncă din cauza bolii sale. Este de părere că, în anumite circumstanțe, bunăstarea unei persoane care suferă de tulburări psihice poate fi un factor demn de luat în considerare, pe lângă elementele medicale, pentru evaluarea necesității instituționalizării persoanei respective. Totuși, nevoia obiectivă de a avea o locuință și de a beneficia de asistență socială nu trebuie să conducă în mod automat la impunerea unor măsuri care implică lipsirea de libertate. Curtea consideră că orice măsură de protecție ar trebui să reflecte cât mai bine dorințele persoanei capabile să și le exprime. A nu cere opinia persoanei vizate poate determina abuzuri și poate afecta exercitarea drepturilor persoanelor aflate într-o situație de vulnerabilitate. Așadar, orice măsură luată fără consultarea prealabilă a persoanei vizate va fi supusă, ca regulă, unei examinări riguroase.

154. Curtea este gata să accepte că plasamentul reclamantului în centru respectiv este o consecință directă a stării sale de sănătate mintală, a declarării incapacității juridice parțiale și a instituirii curatelei. La șase zile de la numire sa în calitate de curator al reclamantului, doamna R.P., fără să-l cunoască sau să-l întâlnească a decis pe baza dosarului să ceară serviciului de asistență socială să-l plaseze pe reclamant într-un centru specializat pentru persoanele cu tulburări mintale. Serviciul de asistență socială a admis cererea, tot pe baza stării de sănătate a reclamantului. Este evident pentru Curte că dacă reclamantul nu ar fi fost declarat incapabil pe baza stării sale medicale, nu ar fi fost privat de libertate. Așadar, cauza de față ar trebui să fie examinată în temeiul alineatului (e) al articolului 5 § 1.

155. Rămâne de stabilit dacă plasamentul reclamantului în centrul respectiv a respectat cerințele stabilite în jurisprudența Curții privind detenția persoanelor care suferă de tulburări mintale (a se vedea principiul enunțate în paragraful 145 supra). În legătură cu aceasta, Curtea reamintește că atunci când decid asupra necesității deținerii unei persoane “alienate

mental”, autorităților naționale trebuie să li se recunoască o anumită marjă de discreție, deoarece le aparține în primul rând lor să evalueze probele prezentate într-un caz sau în altul; rolul Curții este de a verifica aceste decizii prin prisma prevederilor convenției (a se vedea *Winterwerp*, citată supra, § 40 și *Luberti împotriva Italiei*, 23 februarie 1984, § 27, seria A nr. 75).

156. În cauza de față, este adevărat că raportul medical întocmit în cursul procedurii de declarare a incapacității juridice parțiale a reclamantului face referire la tulburările de care suferea acesta. Totuși, examenul relevant a avut loc în noiembrie 2000, în timp ce reclamantul a fost internat în centrul din Pastra pe data de 10 decembrie 2002 (a se vedea paragrafele 10 și 14 supra). Trecuseră mai mult de doi ani între evaluarea psihiatrică pe care s-au întemeiat autoritățile și plasamentul în centrul respectiv, timp în care curatorul reclamantului nu a verificat dacă s-a înregistrat vreo modificare în starea medicală a acestuia și nici nu l-a întâlnit și nici nu l-a consultat. Contrar susținerilor Guvernului (a se vedea paragraful 138 supra), Curtea consideră că această perioadă este excesivă și că raportul medical întocmit în 2000 nu poate reflecta starea de sănătate mintală a reclamantului la momentul internării în centru. Guvernul a explicat că legea aplicabilă este Legea Asistenței Sociale și nu Legea Sănătății (a se vedea paragrafele 57-60 și 137 supra). Totuși, în opinia Curții, lipsa unei evaluări medicale recente ar fi suficientă pentru a conchide că internarea reclamantului nu a fost legală, în sensul articolului 5 § 1 (e).

157. Cu titlu subsidiar, Curtea observă că nici celelalte cerințe ale articolului 5 § 1 (e) nu au fost respectat în cauza de față. Cu privire la necesitatea justificării măsurii plasamentului prin gravitatea bolii, Curtea notează că scopul examinării medicale din 2000 nu era de a stabili dacă starea de sănătate a reclamantului impunea plasamentul într-un centru specializat pentru persoanele care suferă de tulburări mintale, ci doar de a clarifica problema capacității sale juridice. Deși articolul 5 § 1 (e) permite internarea unei persoane care suferă de tulburări mintale chiar și atunci când nu este necesară administrarea unui tratament medical (a se vedea *Hutchison Reid*, citată supra, § 52), o asemenea măsură trebuie să fie suficient justificată de gravitatea bolii persoanei vizate, pentru a asigura protecția sa sau a celorlalți. În cauza de față, nu s-a stabilit dacă reclamantul reprezenta o amenințare pentru el sau pentru cei din jur din cauza bolii sale psihice; simpla afirmație făcută de către anumiți martori că devenea agresiv când bea (a se vedea paragraful 10 supra) nu este suficientă. Autoritățile nu au raportat nici un act de violență din partea reclamantului în timpul șederii sale în centrul din Pastra.

158. Curtea ia notă și de deficiențele în evaluarea necesității prelungirii măsurii. Deși reclamantul se afla sub supravegherea unui psihiatru (a se vedea paragraful 31 supra), scopul supravegherii nu era de a evalua periodic necesitatea menținerii reclamantului în centrul din Pastra, în sensul

articolului 5 § 1 (e). O asemenea evaluare nu era prevăzută în legislația națională.

159. Având în vedere aspectele susmenționate, Curtea observă că măsura plasamentului reclamantului în centrul respectiv nu a fost luată “în conformitate cu o procedură prevăzută de lege” și că privarea de libertate nu era justificată în temeiul alineatului (e) al articolului 5 § 1. Mai mult, Guvernul nu a indicat un alt motiv dintre cele enunțate în alineatele (a) - (f), care ar fi putu justifica privarea de libertate care a avut loc în cauza de față.

160. S-a încălcat, așadar, articolul 5 § 1.

II. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 5 § 4 DIN CONVENȚIE

161. Reclamantul se plânge că nu a avut posibilitatea de a contesta în instanță legalitatea plasamentului său în centrul de ocrotire de la Pastra.

Și-a întemeiat plângerea pe articolul 5 § 4 din convenție, care prevede:

“Oricine este privat de libertate prin arest sau detenție are dreptul de a introduce o acțiune prin care să o instanță să se pronunțe de îndată asupra legalității detenției și asupra eliberării persoanei respective, dacă constată că detenția este ilegală.”

A. Susținerile părților

1. Reclamantul

162. Reclamantul susține că dreptul intern nu prevede nicio cale de recurs specifică situației sale, cum ar fi posibilitatea unei revizuii periodice a legalității plasamentului său într-un centru de ocrotire pentru persoanele cu tulburări mintale. A adăugat că, deoarece se presupunea că nu este apt să formuleze o acțiune în instanță în mod direct, legea internă nu-i oferea posibilitatea de a formula o acțiune în instanță pentru a cere să părăsească centrul din Pastra. A declarat că nu putea cere nici încetarea măsurii de plasament, pe motiv de conflict de interese cu curatorul său, care era, în același timp, directorul centrului.

163. Reclamantul susține în continuare că nu i s-a permis să sesizeze instanța pentru a iniția procedura prevăzută de articolul 277 din CPC (a se vedea paragraful 51 supra) și că de altfel, o asemenea acțiune nu ar fi condus la verificarea legalității privării de libertate, ci doar a condițiilor care justificau curatela.

164. În continuare, susține că procedura prevăzută în articolele 113 și 115 din CF (a se vedea paragrafele 49-50 supra), permitea, în teorie, rudelor apropiate să ceară primarului să înlocuiască curatorul sau să înceteze măsura plasamentului. Totuși, aceasta era o cale de recurs indirectă la care reclamantul nu avea acces, deoarece sora lui vitregă și cea de-a doua soție a tatălui său nu doreau să inițieze o astfel de procedură.

2. Guvernul

165. Guvernul susține că, deoarece scopul internării reclamantului într-un centru de ocrotire era de a-i furniza servicii sociale, putea cere încetarea măsurii în orice moment, fără implicarea instanței de judecată. În susținerea sa întemeiată pe existența conflictului de interese putea să invoce articolul 123, paragraful 1 din CF (a se vedea paragraful 50 supra) și să ceară autorității competente în materie de tutelă și curatelă să numească un reprezentant *ad hoc*, care ar fi putut consimți la o schimbare a locului de reședință.

166. În continuare, Guvernul a arătat că rudele apropiate ale reclamantului nu au făcut uz de posibilitatea pe care o aveau în temeiul articolelor 113 și 115 ale CF de a cere autorității competente în materie de tutelă și curatelă să înlocuiască curatorul sau de a contesta măsurile luate de către acesta din urmă. A adăugat că în ipoteza unui refuz, rudele sale ar fi putut apela la instanță, care ar fi examinat fondul cauzei și ar fi numit un nou curator, care ar fi putut înceta acordul de plasament. Potrivit Guvernului, această prevedere legală le-ar fi permis să conteste în substanță acordul semnat între doamna R.P. și centrul de ocrotire din Pastra.

167. În ultimul rând, Guvernul a susținut că o acțiune pentru restabilirea capacității juridice (în temeiul articolului 277 din CPC – a se vedea paragraful 51 supra) reprezintă o cale de recurs în sensul articolului 5 § 4 deoarece, dacă se constată o îmbunătățire suficientă a stării de sănătate a reclamantului este scos de sub curatelă, fiind astfel liber să părăsească centrul.

B. Aprecierea Curții

1. Principii generale

168. Curtea reiterează că articolul 5 § 4 recunoaște dreptul persoanelor deținute să declanșeze proceduri pentru verificarea îndeplinirii condițiilor de fond și de procedură esențiale pentru ca privarea de libertate să fie “legală”, în sensul Convenției. Noțiunea de “legalitate” din paragraful 4 al articolului 5 are același înțeles ca și cea din paragraful 1, astfel încât o persoană deținută are dreptul de a controla “legalitatea” detenției sale nu doar în lumina exigențelor prevăzute de dreptul intern, dar și în temeiul Convenției, a principiilor generale ale acesteia și ale scopului restricțiilor permise de articolul 5 § 1. Articolul 5 § 4 nu garantează dreptul la un control de asemenea amploare încât să permită instanței să se substituie autorității decidente sub toate aspectele, inclusiv cele de simplă oportunitate. Acest control însă, trebuie să fie destul de extins încât să cuprindă toate elementele indispensabile noțiunii de “legalitate” a detenției unei persoane, în temeiul articolului 5 § 1 (a se vedea *E. împotriva Norvegiei*, 29 august 1990, § 50, seria A nr. 181-A). “Instanța” de control nu trebuie să aibă un simplu rol

consultativ, ci trebuie să aibă competența de a “decide” asupra “legalității” detenției și de a ordona eliberarea, dacă detenția este ilegală (a se vedea, *Irlanda împotriva Marii Britanii*, 18 ianuarie 1978, § 200, seria A nr. 25; *Weeks împotriva Marii Britanii*, 2 martie 1987, § 61, seria A nr. 114; *Chahal împotriva Marii Britanii*, 15 noiembrie 1996, § 130, *Rapoarte de Hotărâri și Decizii* 1996-V; și *A. și alții împotriva Marii Britanii* [MC], nr. 3455/05, § 202, 19 februarie 2009).

169. Tipurile de control judiciar care satisfac cerințele articolului 5 § 4 pot varia în funcție de domeniu și depind de tipul de privare de libertate respectiv. Nu este rolul Curții să decidă care este sistemul cel mai adecvat în domeniul examinat (a se vedea *Shtukatur*, citată supra, § 123).

170. Totuși, articolul 5 § 4 garantează dreptul la o cale de recurs accesibilă persoanei vizate și care trebuie să-i dea posibilitatea de a verifica îndeplinirea condițiilor pentru ca detenția unei persoane alienate mintal să fie “legală”, în sensul articolului 5 § 1 (e) (a se vedea *Ashingdane*, citată supra, § 52). Cerința impusă de Convenție ca un act de privare de libertate să fie susceptibil de control judiciar independent are o importanță fundamentală în contextul scopului subînțeles al articolului 5 din convenție, acela de a asigura protecția împotriva arbitrariului. Sunt în joc atât protecția libertății fizice a persoanei, cât și a securității individuale (a se vedea *Varbanov*, citată supra, § 58). În cazul detenției pe motiv de boală psihică, pot fi avute în vedere garanții procedurale specifice, pentru apărarea intereselor persoanelor care, din cauza dizabilităților lor mintale, nu sunt pe deplin capabile să acționeze în mod autonom (printre altele, *Winterwerp*, citată supra, § 60).

171. Printre principiile care decurg din jurisprudența Curții cu privire la aplicarea articolului 5 § 4 “persoanelor alienate mintal” se numără:

(a) o persoană deținută pe o perioadă nedefinită are, în principiu, dreptul, cel puțin atunci când nu există controale judiciare periodice, să ceară instanțelor, “la intervale rezonabile”, verificarea “legalității” internării sale;

(b) articolul 5 § 4 impune ca procedura urmată să aibă un caracter judiciar și să asigure persoanei vizate garanțiile adecvate tipului de detenție în cauză; pentru a stabili dacă o anumită procedură prevede asemenea garanții, trebuie avute în vedere circumstanțele cauzei;

(c) procedurile judiciare la care face referire articolul 5 § 4 nu trebuie însoțite întotdeauna de aceleași garanții ca cele prevăzute de articolul 6 § 1 în ceea ce privește procedurile civile sau penale. Totuși, este esențial ca persoana vizată să aibă acces la o instanță și posibilitatea de a fi audiată în persoană sau, dacă e cazul, printr-o formă sau alta de reprezentare (a se vedea *Megyeri împotriva Germaniei*, 12 mai 1992, § 22, seria A nr. 237-A).

2. Aplicarea principiilor enunțate la cauza de față

172. Curtea observă că Guvernul nu a indicat nicio cale de recurs internă care ar fi putut să acorde reclamantului posibilitatea directă de a contesta

legalitatea plasamentului său în centrul de ocrotire din Pastra și a prelungirii acestei măsuri. Notează, de asemenea, că instanțele bulgare nu au fost, la niciun moment, implicate în aplicarea măsurii și legea națională nu prevede revizuirea periodică automată a măsurii plasamentului într-un centru de ocrotire pentru persoanele care suferă de tulburări mintale. Mai mult, deoarece plasamentul reclamantului nu este recunoscut ca fiind o privare de libertate în dreptul bulgar (a se vedea paragraful 58 supra), legislația internă nu prevede căi de recurs prin care să se conteste legalitatea acestei măsuri ca măsură privativă de libertate. În plus, Curtea notează că, potrivit practicii instanțelor naționale, valabilitatea acordului de plasament ar fi putut fi contestată pe motiv de lipsă de consimțământ doar la inițiativa curatorului (a se vedea paragraful 54 supra).

173. În măsura în care Guvernul a făcut referire la procedura de restabilire a capacității juridice întemeiată pe articolul 277 CPC (a se vedea paragraful 167 supra), Curtea notează că scopul acestei proceduri ar fi fost să revizuiască statutul legal al reclamantului și nu să examineze legalitatea în sine a măsurii de plasament (a se vedea paragrafele 233-243 infra). Guvernul a făcut referire și la procedurile de control a actelor efectuate de către curator (a se vedea paragrafele 165-167 supra). Curtea consideră necesar să stabilească dacă asemenea căi de recurs ar fi putut antrena un control al legalității măsurii de plasament, așa cum impune articolul 5 § 4.

174. Notează că CF din 1985 FC dă dreptul rudelor apropiate ale unei persoane aflate sub curatelă să conteste deciziile luate de către autoritatea competentă în materie de tutelă și curatelă care, la rândul său, avea obligația de a controla actele încheiate de către curator – inclusiv acordul de plasament - și să-l înlocuiască pe curator dacă acesta nu-și îndeplinea obligațiile (a se vedea paragrafele 48-50 supra). Curtea notează însă că aceste căi de recurs nu erau accesibile reclamantului în mod direct. Mai mult, niciuna dintre persoanele care le-ar fi putut utiliza nu a arătat nici cea mai mică intenție de a acționa în interesul domnului Stanev, iar el nu putea să inițieze respectivele proceduri fără aprobarea acestora.

175. Nu s-a stabilit dacă reclamantul ar fi putut cere primarului să solicite explicații de la curator sau să suspende aplicarea acordului de plasament pe motiv de nevalabilitate. În orice caz, reiese că deoarece a fost parțial lipsit de capacitate juridică, legea nu îi dădea dreptul de a iniția singur proceduri judiciare pentru a contesta acțiunile primarului (a se vedea paragraful 49 supra), acest aspect nefiind contestat de către Guvern.

176. Aceeași concluzie se impune și în ceea ce privește posibilitatea reclamantului de a solicita primarului înlocuirea curatorului cu un reprezentant *ad hoc* din cauza presupusului conflict de interese pentru ca ulterior să ceară încetarea acordului de plasament. Curtea observă că primarul avea puterea discreționară de a stabili dacă există sau nu un conflict de interese (a se vedea paragraful 50 supra). În ultimul rând, nu reiese că reclamantul s-ar fi putut adresa singur instanțelor judecătorești

pentru a cere examinarea pe fond a cererii, în cazul unui refuz din partea primarului.

177. Așadar, concluzia Curții este că aceste căi de recurs la care a făcut referire Guvernul erau fie inaccesibile reclamantului, fie nu erau căi de recurs judiciare. Mai mult, niciuna dintre aceste căi de recurs nu conducea la o examinare directă a legalității măsurii de plasament a reclamantului în centrul social din Pastra, în temeiul dreptului intern sau în temeiul Convenției.

178. Având în vedere cele de mai sus, Curtea respinge excepția Guvernului cu privire la neepuizarea căilor de recurs interne (a se vedea paragrafele 97-99 supra) și constată că a avut loc o încălcare a articolului 5 § 4 din convenție.

III. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 5 § 5 DIN CONVENȚIE

179. Reclamantul susține că nu a avut dreptul de o reparație pentru presupusa încălcare a drepturilor sale garantate de articolele 5 §§ 1 și 4 din convenție.

Și-a întemeiat acest capăt de cerere pe articolul 5 § 5, care prevede:

“Orice persoană, victimă a unei arestări sau dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol, are dreptul la o reparație.”

A. Susținerile părților

180. Reclamantul susține că împrejurările în care se poate acorda o reparație pentru detenție ilegală sunt enunțate de manieră exhaustivă în Legea privind responsabilitatea Statului pentru actele cauzatoare de prejudicii din 1988 (a se vedea paragrafele 62-67 supra) și că situația sa nu se încadra în acestea. Se plânge și de faptul că nu există nicio cale de recurs prin care să poată cere o reparație pentru încălcarea articolului 5 § 4.

181. Guvernul susține că ar fi putut fi inițiată o procedură în despăgubiri în temeiul Legii din 1988 dacă plasamentul reclamantului ar fi fost ilegal. Deoarece măsura plasamentului a fost considerată conformă legislației interne în vigoare și luată în interesul reclamantului, acesta nu a putut declanșa procedura în despăgubiri.

B. Aprecierea Curții

182. Curtea reiterează că articolul 5 § 5 este respectat atunci când este posibil să se ceară despăgubiri pentru o privare de libertate efectuată în condiții contrare alineatelor 1, 2, 3 sau 4 (a se vedea *Wassink împotriva olandei*, 27 septembrie 1990, § 38, seria A nr. 185-A și *Houtman și Meeus*

împotriva Belgiei, nr. 22945/07, § 43, 17 martie 2009). Dreptul la despăgubiri garantat în alineatul 5 presupune, deci, că s-a constatat încălcarea unuia dintre celelalte alineate, fie de către o autoritate națională, fie de către organele Convenției. În legătură cu acest aspect, exercitarea efectivă a dreptului la despăgubiri garantat de articolul 5 § 5 trebuie să fie asigurată cu suficientă certitudine (a se vedea *Ciulla împotriva Italiei*, 22 februarie 1989, § 44, seria A nr. 148; *Sakık și alții împotriva Turciei*, 26 noiembrie 1997, § 60, *Rapoarte* 1997-VII; și *N.C. împotriva Italiei* [MC], nr. 24952/94, § 49, ECHR 2002-X).

183. În cauza de față, Curtea observă că alineatul 5 este aplicabil, având în vedere că a constatat încălcarea alineatelor 1 și 4 ale articolului 5. Așadar, trebuie să stabilească dacă anterior introducerii cererii în fața Curții, reclamantul avea în dreptul intern un drept executoriu la despăgubiri sau dacă va avea un asemenea drept în urma pronunțării hotărârii Curții.

184. Curtea reiterează că pentru a constata o încălcare a articolului 5 § 5, trebuie să stabilească faptul că încălcarea unuia dintre celelalte alieante ale articolului 5 nu poate da naștere, fie înainte, fie după pronunțarea hotărârii Curții, la un drept la despăgubiri în dreptul intern (a se vedea *Brogan și alții împotriva Marii Britanii*, 29 noiembrie 1988, §§ 66-67, seria A nr. 145-B).

185. În lumina acestei jurisprudențe, Curtea consideră că trebuie mai întâi să stabilească dacă încălcarea articolului 5 §§ 1 și 4 constatată în cauza de față ar fi putut da naștere, înainte de pronunțarea hotărârii, la un drept de a cere despăgubiri în fața instanțelor naționale.

186. Cu privire la încălcarea articolului 5 § 1, Curtea observă că secțiunea 2(1) din Legea privind responsabilitatea Statului pentru actele cauzatoare de prejudicii din 1988 prevede dreptul de a cere despăgubiri pentru daune produse printr-o decizie judecătorească cu privire la anumite tipuri de detenție, atunci când această decizie a fost pronunțată fără o bază legală (a se vedea paragraful 62 supra). Totuși, lucrurile stau altfel în cauza de față. Reiese din dosar că autoritățile judiciare bulgare nu au declarat niciodată măsura plasamentului ca fiind una nelegală sau neconformă cu articolul 5 din convenție. Mai mult, Guvernul și-a construit linia de apărare pe susținerea că măsura de plasament era în conformitate cu dreptul intern. Concluzia Curții este că reclamantul nu putea cere despăgubiri în temeiul prevederii susmenționate în lipsa unei recunoașteri de către autoritățile interne a nelegalității măsurii de plasament.

187. Cât despre posibilitatea de a cere despăgubiri pentru prejudiciul cauzat din actele ilegale ale autorităților publice, în temeiul secțiunii 1 al aceluiași act normativ (a se vedea paragraful 63 supra), Curtea observă că Guvernul nu a furnizat nicio hotărâre judecătorească internă care să arate că prevederea în cauză se aplică și măsurii de plasament în centre specializate, pe baza unor contracte civile, a persoanelor cu dizabilități mintale.

188. Mai mult, deoarece dreptul național nu prevedea nicio cale de recurs pentru a cere examinarea legalității plasamentului, reclamantul nu ar putea invoca responsabilitatea statului pentru a cere despăgubiri pentru o eventuală încălcare a articolului 5 § 4.

189. Se ridică și întrebarea dacă hotărârea prin care se constată încălcarea alineatelor 1 și 4 ale articolului 5 dă dreptul reclamantului de a cere despăgubiri în fața instanțelor naționale. Curtea observă că nu reiese din legislația națională că reclamantul ar avea o asemenea posibilitate; iar Guvernul nu a arătat că o asemenea cale de recurs ar exista.

190. Nu s-a făcut, astfel, dovada că reclamantul s-ar putea prevala de dreptul său de a cere despăgubiri nici înainte, și nici după pronunțarea hotărârii în prezenta cauză, pentru încălcarea articolului 5 §§ 1 și 4.

191. A avut loc, deci, o încălcare a articolului 5 § 5.

IV. PRETINSELE ÎNCĂLCĂRI ALE ARTICOLULUI 3, EXCLUSIV DAR ȘI COMBINAT CU ARTICOLUL 13

192. Reclamantul se plânge de condițiile de trai din centrul social din Pastra și că nu are o cale de recurs în dreptul intern pentru a se plânge de aceste condiții. Și-a întemeiat acest capăt de cerere pe articolul 3, exclusiv, dar și combinat cu articolul 13 din convenție, care prevăd următoarele:

Articolul 3

“Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Articolul 13

“Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta Convenție au fost încălcate, are dreptul de a se adresa efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.”

A. Excepția preliminară cu privire la neepuizarea căilor de recurs interne

193. În memoriul său în fața Marii Camere, Guvernul a ridicat pentru prima dată această excepție de neepuizare a căilor de recurs interne cu privire la capătul ce cerere întemeiat pe articolul 3 din convenție. A susținut că reclamantul ar fi putut obține despăgubiri pentru condițiile de trai din centru în urma unei acțiuni întemeiate pe Legea privind responsabilitatea Statului pentru actele cauzatoare de prejudicii din 1988.

194. Curtea reamintește că, potrivit articolului 55 din Regulamentul Curții, orice excepție de inadmisibilitate trebuie ridicată, în măsura în care este posibil în funcție de natura și împrejurările cauzei, în observațiile scrise

sau orale cu privire la adimisibilitatea cererii (a se vedea *N.C. împotriva Italiei*, citată supra, § 44). Atunci când o excepție de neepuizare a căilor de recurs interne este invocată în afara termenului prevăzut de articolul 55, aceasta este tardivă și trebuie respinsă (a se vedea *Velikova împotriva Bulgariei*, nr. 41488/98, § 57, ECHR 2000-VI și *Tanrıbilir împotriva Turciei*, nr. 21422/93, § 59, 16 noiembrie 2000).

195. În cauza de față, Guvernul nu a indicat vreo împrejurare care l-a împiedicat să ridice această excepție la momentul examinării de către Cameră a admisibilității cererii.

196. Așadar, Curtea observă că Guvernul nu poate invoca această excepție, care va fi respinsă.

B. Examinarea fondului capătului de cerere întemeiat pe articolul 3 din convenție

1. Susținerile părților

197. Reclamantul susține că relele condiții de trai din centrul social din Pastra, în special hrana neadecvată, condițiile sanitare deplorabile, lipsa căldurii, tratamentul medical forțat, dormitoarele supraaglomerate și lipsa activităților terapeutice sau culturale, reprezintă un tratament interzis de articolul 3.

198. A observat că Guvernul recunoscuse deja în 2004 că asemenea condiții de trai nu sunt conforme cu standardele europene pertinente și s-a angajat că va face îmbunătățiri (a se vedea paragraful 82 supra), însă aceste condiții au rămas neschimbate, cel puțin până la sfârșitul anului 2009.

199. În observațiile sale în fața Camerei, Guvernul a recunoscut condițiile de trai deficiente din centru. A explicat că lipsa resurselor financiare destinate acestui tip de instituție reprezintă principalul obstacol pentru asigurarea standardului minim de trai. A declarat și că în urma unei inspecții a Agenției de Asistență Socială, autoritățile au decis să închidă centrul din Pastra și să ia măsuri pentru îmbunătățirea condițiilor de trai ale rezidenților. Potrivit susținerilor Guvernului, deoarece condițiile de trai erau aceleași pentru toți rezidenții și nu a existat nicio intenție de a-i aplica rele tratamente reclamantului, acesta nu a fost supus unui tratament degradant.

200. În fața Marii Camere, Guvernul a declarat că la sfârșitul anului 2009 s-au început lucrări de renovare a părții din centru unde locuia reclamantul (a se vedea paragraful 24 supra).

2. Aprecierea Curții

(a) Principii generale

201. Articolul 3 consacră una dintre valorile fundamentale într-o societate democratică. Interzice în mod absolut tortura și tratamentele sau

pedepsele inumane sau degradante, indiferent de circumstanțe sau de comportamentul victimei (printre multe altele, *Kudla împotriva Poloniei* [MC], nr. 30210/96, § 90, ECHR 2000-XI și *Poltoratskiy împotriva Ucrainei*, nr. 38812/97, § 130, ECHR 2003-V).

202. Relele tratamente trebuie să atingă un nivel minim de gravitate pentru a intra în sfera de aplicare a articolului 3. Evaluarea acestui nivel minim este, prin natura sa, relativă; depinde de toate circumstanțele cauzei, cum ar fi natura și contextul în care s-au aplicat relele tratamente, metoda și modalitatea de executare, durata, efectele asupra stării fizice și psihice a persoanei și, în unele cazuri, de sexul, vârsta și starea de sănătate a victimei (a se vedea *Kudla*, citată supra, § 91 și *Poltoratskiy*, citată supra, § 131).

203. Un tratament a fost considerat de către Curte ca fiind “inuman” din cauză că, printre altele, a fost premeditat, aplicat pe o durată de mai multe ori sau pentru că a cauzat vătămare corporală sau o intensă suferință fizică sau mintală (a se vedea *Labita împotriva Italiei* [MC], nr. 26772/95, § 120, ECHR 2000-IV). Un tratament a fost considerat a fi “degradant” atunci când a produs victimei sentimente de teamă, angoasă și inferioritate apte să o umilească sau să o înjosească și să înfrângă, eventual, rezistența sa morală sau să o determine să comită acte împotriva voinței sau conștiinței sale (a se vedea *Jalloh împotriva Germaniei* [MC], nr. 54810/00, § 68, ECHR 2006-IX). Intenția de a umili sau înjosi este un factor demn de luat în considerare, dar lipsa unei astfel de intenții nu duce în mod automat la concluzia că nu a avut loc o încălcare a articolului 3 (a se vedea *Peers împotriva Greciei*, nr. 28524/95, §§ 67, 68 și 74, ECHR 2001-III, și *Kalashnikov împotriva Rusiei*, nr. 47095/99, § 95, ECHR 2002-VI).

204. În orice caz, suferința și umilirea pe care le antrenează un astfel de tratament trebuie să depășească nivelul de suferință și umilire inevitabil în cazul unei anume forme de tratament sau pedeapsă legitime. Măsurile privative de libertate pot avea un astfel de element, dar nu se poate spune că privarea de libertate în sine este contrară articolului 3 din convenție. Totuși, în conformitate cu acest articol, statul trebuie să se asigure că o persoană este deținută în condiții compatibile cu respectul pentru demnitatea umană, că metoda și modalitatea de executare a măsurii nu o supun la un stres sau la o privațiune de o intensitate care să depășească nivelul inevitabil de suferință datorat stării de detenție și că, date fiind cerințele practice ale detenției, sănătatea și bunăstarea sunt asigurate în mod adecvat, printre altele, prin acordarea asistenței medicale necesare (a se vedea *Kudla*, citată supra, §§ 92-94).

205. Pentru evaluarea în temeiul articolului 3 din convenție a condițiilor în care are loc o privare de libertate, trebuie să se ia în considerare efectele lor cumulate și durata măsurii în cauză (a se vedea *Kalashnikov*, citată supra, §§ 95 și 102; *Kehayov împotriva Bulgariei*, nr. 41035/98, § 64, 18 ianuarie 2005; și *Iovchev împotriva Bulgariei*, nr. 41211/98, § 127, 2 februarie 2006). Pe lângă condițiile materiale de detenție, un factor

important este regimul de detenție. Pentru a evalua dacă un regim restrictiv poate reprezenta un tratament contrar articolului 3 într-o situație anume, trebuie să se ia în considerare condițiile particulare, severitatea regimului respectiv, durata acestuia, scopul urmărit și efectele asupra persoanei vizate (a se vedea *Kehayov*, citată supra, § 65).

(b) Aplicarea principiilor enunțate la cauza de față

206. În cauza de față, Curtea a constatat că plasamentul reclamantului în centrul social din Pastra – o situația pentru care autoritățile naționale sunt responsabile – reprezintă o privare de libertate în sensul articolului 5 din convenție (a se vedea paragraful 132 supra). Prin urmare, articolul 3 este aplicabil în situația reclamantului, dat fiind faptul că acest articol interzice tratamentul inuman sau degradant aplicat oricărei persoane care se află în grija autorităților. Curtea subliniază că interzicerea relelor tratamente prevăzută de articolul 3 se aplică tuturor formelor de privare de libertate și, în special, nu distinge în funcție de scopul măsurii în cauză; nu este relevant dacă măsura în cauză reprezintă o sancțiune penală sau internarea într-o instituție specializată pentru protejarea vieții sau a sănătății persoanei vizate.

207. Curtea notează de la bun început că, potrivit Guvernului, clădirea în care a locuit reclamantul a fost renovată la sfârșitul anului 2009, ceea ce a dus la o îmbunătățire a condițiilor sale de trai (a se vedea paragraful 200 supra), fapt necontestat de către reclamant. Curtea consideră că acest capăt de cerere al reclamantului trebuie examinat exclusiv cu privire la perioada cuprinsă între 2002 și 2009. Guvernul nu a contestat descrierea condițiilor de trai făcută de către reclamant și a recunoscut chiar că, din motive financiare, au existat anumite deficiențe în această privință (a se vedea paragrafele 198-199 supra).

208. Curtea observă că, deși reclamantul împărțea o cameră de 16 m² cu alți patru rezidenți, se bucura de o libertate de mișcare considerabilă, atât în interiorul, cât și în afara complexului, aspect care poate reduce efectele adverse ale unui spațiu de dormit limitat (a se vedea *Valašinas împotriva Lituaniei*, nr. 44558/98, § 103, ECHR 2001-VIII).

209. Totuși, alte aspecte ale condițiilor materiale de trai ale reclamantului sunt extrem de îngrijorătoare. Reiese, în special, că hrana era insuficientă și de proastă calitate. Clădirile nu erau încălzite corespunzător iarna și reclamantul era obligat să doarmă îmbrăcat cu paltonul. Putea face duș o dată pe săptămână într-o baie insalubră și dărăpănată. Toaletele erau într-o stare deplorabilă și accesul la ele era periculos, așa cum reiese din raportul întocmit de CPT (a se vedea paragrafele 21, 22, 23, 78 și 79 supra). În plus, centrul nu înapoia hainele aceluiași persoane de la care le luau pentru spălat. (a se vedea paragraful 21 supra), ceea ce crea un sentiment de inferioritate în rândul rezidenților.

210. Curtea nu poate ignora faptul că reclamantul a fost expus la toate condițiile expus mai sus pentru o perioadă de aproximativ șapte ani și nici

concluziile CPT care, după vizitarea centrului, a descris ca inumane și degradante condițiile de trai din centru la momentul respectiv. În ciuda faptului că avea cunoștință de aceste concluzii, între 2002 și 2009, Guvernul nu și-a respectat angajamentul de a închide centrul (a se vedea paragraful 82 supra). Curtea consideră că lipsa de resurse financiare invocată de Guvern nu este un argument pertinent pentru a justifica faptul că l-a ținut pe reclamant în asemenea condiții (a se vedea *Poltoratskiy*, citată supra, § 148).

211. Subliniază însă că nu există niciun indiciu că autoritățile ar fi aplicat intenționat acest tratament degradant. Totuși, așa cum s-a arătat mai sus (a se vedea paragraful 203 supra), lipsa intenției nu poate exclude de manieră definitivă constatarea unei încălcări a articolului 3.

212. În concluzie, luând not de îmbunătățirile care s-au făcut, aparent, la centrul social din Pastra de la sfârșitul anului 2009 încoace, Curtea consideră că, în ansamblu, condițiile de trai la care a fost expus reclamantul timp de aproape șapte ani reprezintă un tratament degradant.

213. A avut loc deci, o încălcare a articolului 3 din convenție.

C. Examinarea fondului capătului de cerere întemeiat pe articolul 13, combinat cu articolul 3

1. Susținerile părților

214. Reclamantul susține că fără consimțământul curatorului său nu are la dispoziție nicio cale de recurs, nici măcar acțiunea în despăgubiri prevăzută de Legea privind responsabilitatea Statului pentru actele cauzatoare de prejudicii din 1988. A subliniat că nu a avut curator timp de peste doi ani, între momentul încetării mandatului doamnei R.P. pe data de 31 decembrie 2002 (a se vedea paragraful 12 supra) și data numirii unui nou curator, 2 februarie 2005 (a se vedea paragraful 17 supra). Mai mult, noul său curator era directorul instituției unde era internat, astfel încât, dacă ar fi vrut să se plângă de condițiile de cazare, ar fi existat un conflict de interese și reclamantul nu se putea aștepta la vreun sprijin din partea curatorului său în acest demers.

215. Potrivit susținerilor Guvernului, o acțiune în restabilirea capacității juridice (a se vedea paragrafele 51-52 supra) reprezenta o cale de recurs prin care reclamantul și-ar fi putut revizui statutul legal și în situația în care ar fi fost scos de sub curatelă, ar fi putut părăsi centrul de ocrotire pentru a evita să mai trăiască în condițiile de care se plânde.

216. Guvernul a adăugat că reclamantul s-ar fi putut plânde de condițiile de trai din centrul social din Pastra prin intermediul unei acțiuni întemeiate pe secțiunea 1 din Legea privind responsabilitatea Statului pentru actele cauzatoare de prejudicii din 1988 (a se vedea paragrafele 62-67 supra)

2. *Aprecierea Curții*

217. Curtea face trimitere la jurisprudența sa binestabilită potrivit căreia articolul 13 garantează existența în dreptul intern a unei căi de recurs prin care să se poată examina “un capăt de cerere temeinic” în sensul Convenției și prin care să se poată acorda reparația cuvenită. Statelor Contractante li se recunoaște o anumită marjă de apreciere în ceea ce privește modalitatea prin care înțeleg să se conformeze obligațiilor ce derivă din această prevedere. Întinderea obligațiilor ce derivă din articolul 13 depinde de natura capătului de cerere al reclamantului întemeiat pe Convenție. Totuși, calea de recurs impusă de articolul 13 trebuie să fie “efectivă” în fapt și în drept (a se vedea *McGlinchey și alții împotriva Marii Britanii*, nr. 50390/99, § 62, ECHR 2003-V).

218. Atunci când, ca și în cauza de față, Curtea constată încălcarea articolului 3, ar trebui ca dreptul intern să prevadă posibilitatea acordării de despăgubiri morale pentru încălcarea constatată (ibid., § 63; și *Iovchev*, citată supra, § 143).

219. În cauza de față, Curtea observă că secțiunea 1(1) din Legea privind responsabilitatea Statului pentru actele cauzatoare de prejudicii din 1988 a fost, într-adevăr, interpretată de instanțele interne ca fiind aplicabilă prejudiciilor suferite de deținuți ca urmare a condițiilor de detenție (a se vedea paragrafele 63-64 supra). Totuși, potrivit susținerilor Guvernului, plasamentul reclamantului în centrul social din Pastra nu este interpretat în dreptul intern ca fiind detenție (a se vedea paragrafele 108-111 supra), deci, reclamantul nu ar fi avut dreptul la despăgubiri pentru condițiile de trai din centru. Mai mult, nu există vreo hotărâre judecătorească în care această prevedere să fi fost aplicată în situații de rele condiții de trai în centre sociale de ocrotire (a se vedea paragraful 65 supra) și Guvernul nu a dovedit contrariul. Având în vedere aceste considerații, concluzia Curții este că procedurile invocate de către Guvern nu constituie căi de recurs efective în sensul articolului 13.

220. În ceea ce privește trimiterea Guvernului la procedura de restabilire a capacității juridice (a se vedea paragraful 215 supra, Curtea consideră că, chiar și în ipoteza în care prin această cale de recurs reclamantul și-ar fi redobândit capacitatea juridică deplină și ar fi putut părăsi centrul, acesta nu ar fi avut dreptul la vreo despăgubire pentru tratamentul aplicat în perioada în care a fost cazat în centrul respectiv. Așadar, această cale de recurs nu oferă o reparație adecvată.

221. A avut loc o încălcare a articolului 13 din convenție, combinat cu articolul 3.

V. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 6 § 1 DIN CONVENȚIE

222. Reclamantul susține că legislația internă nu-i oferă posibilitatea de a cere în instanță restabilirea capacității sale juridice. Își întemeiază acest capăt de cerere pe articolul 6 § 1 din convenție, al cărui fragment relevant pentru cauza de față prevede:

“Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil (...) de către o instanță (...) care va hotărî asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil...”

A. Observații preliminare

223. Marea Cameră observă că Guvernul își menține excepția preliminară de neepuizare a căilor de recurs interne, ridicată în fața Camerei și întemeiată pe articolul 277 din CPC, care ar permite aparent reclamantului să ceară personal în instanță restabilirea capacității sale juridice depline.

224. Marea Cameră ia notă că în decizia sa asupra admisibilității cererii, pronunțată pe data de 29 iunie 2010, Camera a observat că reclamantul a contestat accesibilitatea unei astfel de căi de recurs, care, potrivit Guvernului, ar fi permis reclamantului să-și revizuiască statutul legal și că această problemă constituie esența capătului de cerere întemeiat pe articolul 6 § 1. Camera a decis, prin urmare, că reunească această excepție cu fondul. Marea Cameră nu vede niciun motiv să nu adopte aceeași poziție.

B. Pe fondul cauzei

1. Susținerile părților

225. Reclamantul susține că nu are posibilitatea de a introduce personal o acțiune pentru restabilirea capacității sale juridice depline în temeiul articolului 277 din CPC și că acest aspect a fost confirmat prin decizia Curții Supreme nr. 5/79 (a se vedea paragraful 51 supra). În sprijinul acestei susțineri, a arătat că tribunalul regional din Dupnitsa și-a declinat competența de a examina contestația împotriva refuzului primarului de a iniția o astfel de procedură pe motivul lipsei contrasemnăturii pe procură (a se vedea paragrafele 39-40 supra).

226. În plus, deși nu avea la dispoziție o acțiune în restabilirea capacității juridice depline, reclamantul a încercat să introducă o astfel de acțiune prin intermediul parchetului, primarului și al curatorului (directorul centrului). Totuși, deoarece nu a fost introdusă nici o acțiune în instanță în acest scop, toate încercările sale au eșuat. Prin urmare, reclamantul nu a avut nicio posibilitate de a-și prezenta cauza sa în fața unei instanțe judecătorești.

227. Guvernul susține că articolul 277 din CPC oferea reclamantului acces direct la instanță, în orice moment, pentru a cere revizuirea statutului său legal. A subliniat că, contrar susținerilor reclamantului, decizia Curții Supreme nr. 5/79 a interpretat articolul 277 din CPC ca însemnând că persoanele declarate parțial incapabile ar putea cere direct în instanță ridicarea curatelei. Singura condiție pentru introducerea unei asemenea cereri era de a dovedi o îmbunătățire a stării sale medicale. Totuși, așa cum indica raportul medical întocmit la cererea procurorului (a se vedea paragraful 37 supra), care conchidea că boala reclamantului persista și că era incapabil să-și urmărească propriile interese, era evident că reclamantul nu putea dovedi îmbunătățirea stării sale de sănătate. Guvernul încheie prin a susține că reclamantul nu a încercat să se adreseze personal instanței deoarece nu și-ar fi putut dovedi cererea.

228. Guvernul a arătat și că instanțele au examinau periodic cereri de restabilire a capacității juridice, introduse, de exemplu de către curatori (a se vedea paragraful 52 supra).

2. *Aprecierea Curții*

(a) *Principii generale*

229. Curtea reiterează că articolul 6 § 1 asigură garantează oricărei persoane dreptul de a-și prezenta în fața instanței pretențiile cu privire la drepturile sau obligațiile sale civile (a se vedea *Golder împotriva Marii Britanii*, 21 februarie 1975, § 36, seria A nr. 18). Acest “drept la instanță”, dintre care dreptul de acces la instanță face parte, poate fi invocat de către orice persoană care consideră în mod întemeiat că o ingerință în exercitarea drepturilor sale civile este nelegală și care se plânge că nu a avut posibilitatea de a invoca acest capăt de cerere în fața unei instanțe care să îndeplinească cerințele articolului 6 § 1 (printre altele, *Roche împotriva Marii Britanii* [MC], nr. 32555/96, § 117, ECHR 2005-X și *Salontaji-Drobnjak împotriva Serbiei*, nr. 36500/05, § 132, 13 octombrie 2009).

230. Dreptul de acces la instanță nu este unul absolut și se poate preta la limitări; acestea sunt implicit admise, deoarece dreptul de acces “prin natura sa, presupune reglementarea sa de către stat, reglementare care poate varia în timp și spațiu, în concordanță cu nevoile și resursele comunității și ale indivizilor” (a se vedea *Ashingdane*, citată supra, § 57). În procesul de reglementare, Statele Contractante se bucură de o anumită marjă de apreciere. Deși decizia finală cu privire la îndeplinirea cerințelor Convenției aparține Curții, nu este rolul acesteia de a se substitui instanțelor naționale în evaluarea oportunității alegerii unei măsuri sau a alteia. Totuși, limitările aplicate nu trebuie să restrângă accesul persoanei vizate de așa natură încât să afecteze însăși substanța dreptului. Mai mult, o asemenea limitare nu va fi compatibilă cu articolul 6 § 1 dacă nu urmărește un scop legitim și dacă nu există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și

scopul urmărit (ibid.; și, printre multe altele, *Cordova împotriva Italiei* (nr. 1), nr. 40877/98, § 54, ECHR 2003-I, și pentru recapitularea principiilor relevante, *Fayed împotriva Marii Britanii*, 21 septembrie 1994, § 65, seria A nr. 294-B).

231. Mai mult, Convenția este menită să garanteze drepturi practice și efective, nu teoretice și iluzorii. Acest aspect este cu atât mai evident în ceea ce privește garanțiile prevăzute de articolul 6, având în vedere locul primordial pe care îl ocupă într-o societate democratică dreptul la un proces echitabil, cu toate garanțiile prevăzute de acest articol (a se vedea *Prințul Hans-Adam II de Liechtenstein împotriva Germaniei* [MC], nr. 42527/98, § 45, ECHR 2001-VIII).

232. În ultimul rând, Curtea observă că în cele mai multe dintre cazurile cu care a fost sesizată și care implicau “persoane alienate”, procedurile interne priveau detenția acestora și intrau astfel în sfera de aplicare a articolului 5 din convenție. A statuat însă în mod constant că garanțiile “procedurale” prevăzute de articolul 5 §§ 1 și 4 din convenție sunt asemănătoare cu cele prevăzute de articolul 6 § 1 (a se vedea, spre exemplu, *Winterwerp*, citată supra, § 60; *Sanchez-Reisse împotriva Elveției*, 21 octombrie 1986, §§ 51 și 55, seria A nr. 107; *Kampanis împotriva Greciei*, 13 iulie 1995, § 47, seria A nr. 318-B; și *Ilykov împotriva Bulgariei*, nr. 33977/96, § 103, 26 iulie 2001). În cauza *Shtukurov* (citată supra, § 66), pentru a stabili dacă procedura de declarare a incapacității juridice a fost echitabilă, Curtea a avut în vedere, *mutatis mutandis*, jurisprudența sa cu privire la articolul 5 §§ 1 (e) și 4 din convenție.

(b) Aplicarea principiilor enunțate la cauza de față

233. Curtea observă încă de la început că în cauza de față, niciuna dintre părți nu a contestat aplicabilitatea articolului 6 la procedurile de restabilire a capacității juridice. Reclamantul, care a fost declarat parțial incapabil, s-a plâns că legislația internă nu îi conferă acces direct la instanță pentru a solicita restabilirea capacității juridice depline. Curtea a avut ocazia să se pronunțe asupra faptului că procedura de restabilire a capacității juridice a unei persoane are un rol determinant în “drepturile și obligațiile civile” (a se vedea *Matter împotriva Slovaciei*, nr. 31534/96, § 51, 5 iulie 1999). Articolul 6 § 1 din convenție este, așadar, aplicabil în cauza de față.

234. Rămâne de stabilit dacă dreptul de acces la instanță al reclamantului a fost limitat și, în caz afirmativ, dacă această restricție urmărea un scop legitim și era proporțională.

235. Curtea notează, în primul rând, că versiunile celor două părți diferă în ceea ce privește calitatea procesuală (*locus standi*) a unei persoane declarate parțial incapabile de a introduce personal o acțiune în restabilirea capacității juridice depline; Guvernul a susținut că da, reclamantul afirmând contrariul.

236. Curtea acceptă argumentul reclamantului potrivit căruia, pentru a introduce o acțiune în fața instanțelor bulgare, o persoană aflată sub curatelă trebuie să caute sprijinul persoanelor la care face referire articolul 277 din CPC din 1952 (care a devenit articolul 340 din CPC din 2007). Lista de persoane care pot introduce o astfel de cerere nu include explicit persoana aflată sub curatelă (a se vedea paragrafele 45 și 51 supra).

237. În ceea ce privește decizia Curții Supreme din 1980 (a se vedea paragraful 51 supra), Curtea observă că, deși a patra frază a paragrafului 10 din decizie, citită separat, poate da impresia că o persoană aflată sub curatelă are acces direct la instanță, Curtea Supremă a explicat ulterior că atunci când curatorul unei persoane parțial incapabile sau autoritatea competentă în materie de tutelă și curatelă refuză să introducă o asemenea acțiune, persoana vizată poate cere procurorului să o facă. În opinia Curții, necesitatea de a solicita intervenția procurorului nu se conciliază cu accesul direct la instanță al persoanelor aflate sub curatelă, deoarece decizia de a interveni este lăsată la discreția procurorului. Prin urmare, nu se poate afirma că decizia Curții Supreme din 1980 a confirmat existența unui astfel de acces direct în legislația națională.

238. În continuare, Curtea notează că Guvernul nu a furnizat nicio hotărâre judecătorească prin care să se arate că persoanele aflate sub curatelă pot introduce personal o cerere de ridicare a acestei măsuri; a arătat, totuși, că cel puțin o cerere de restabilire a capacității introdusă de curatorul unei persoane declarate total incapabile a fost admisă (a se vedea paragraful 52 supra).

239. Curtea consideră ca stabilit faptul că reclamantul nu putea să solicite în instanță restabilirea capacității juridice depline decât prin intermediul curatorului sau a uneia dintre persoanele enumerate în articolul 277 din CPC.

240. Curtea subliniază și faptul că, în ceea ce privește accesul la instanță, legea națională nu face nicio distincție între cei care sunt total lipsiți de capacitate juridică și cei care, ca și reclamantul, au o capacitate juridică parțială. Mai mult, legislația națională nu prevede o verificare periodică automată a menținerii motivelor pentru care s-a instituit curatela. În ultimul rând, în cazul reclamantului măsura nu era limitată în timp.

241. Este adevărat că accesul la un tribunal nu este unul absolut și presupune prin însăși natura sa faptul că statului i se recunoaște o marjă de apreciere în reglementarea acestui domeniu (a se vedea *Ashingdane*, citată supra, § 57). În plus, Curtea recunoaște că restrângerile drepturilor procedurale ale unei persoane, chiar și atunci când persoana a fost parțial privată de capacitate juridică, se pot justifica pentru protecția persoanei însăși, a intereselor celorlalți sau în interesul unei bune administrări a justiției. Totuși, importanța exercitării acestor drepturi variază în funcție de scopul acțiunii pe care persoana vizată vrea să o introducă în fața instanței. În special dreptul de a solicita instanței verificarea legalității declarării

incapacității juridice este unui dintre cele mai importante drepturi ale persoanei vizate, deoarece o asemenea procedură, odată declanșată, are o importanță decisivă atât pentru exercitarea tuturor drepturilor și libertăților afectate de starea de incapacitate, cât și în legătură cu orice restricții care ar putea fi aplicate asupra libertății persoanei (a se vedea și *Shtukatur*ov, citată supra, § 71). Așadar, Curtea consideră că acest drept este unul dintre drepturile procedurale fundamentale pentru protecția celor care au fost declarați parțial incapabili și asemenea persoane ar trebui, în principiu, să beneficieze de acces personal la instanță în această materie.

242. Totuși, statul rămâne liber să aleagă modalitatea în care se asigură acest drept de acces. În același timp, Curtea consideră că nu ar fi contrar articolului 6 ca legislația națională să prevadă anumite restricții ale dreptului de acces la instanță în acest domeniu, în scopul exclusiv de a nu supraîncărca instanțele judecătorești cu cereri excesive sau vădit nefondate. Totuși, este evident că problema poate fi evitată prin alte mijloace mai puțin restrictive decât negarea automată a accesului personal la instanță, de exemplu, prin limitarea frecvenței cu care se pot introduce astfel de cereri sau prin introducerea unui sistem de examinare prealabilă pe baza dosarului a admisibilității cererii.

243. Curtea observă că optsprezece din douăzeci de sisteme legale studiate în acest context prevăd accesul direct la instanță pentru orice persoană declarată parțial incapabilă care dorește să-și revizuiască statutul legal. În șaptesprezece state, asemenea acces este deschis chiar și celor declarați total incapabili (a se vedea paragrafele 88-89 supra). Aceste elemente indică o tendință la nivel european de a acorda persoanelor private de capacitate juridică un acces direct la instanță pentru restabilirea capacității lor juridice.

244. Curtea se vede nevoită să noteze și importanța crescândă pe care textele internaționale cu privire la protecția persoanelor care suferă de tulburări mintale o acordă creșterii pe cât posibil a autonomiei acestora. Se referă, în special, la Convenția Națiunilor Unite din 13 decembrie 2006 cu privire la Drepturile Persoanelor cu Dizabilități și la Recomandarea Nr. R (99) 4 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei cu privire la principiile de protecție juridică a persoanelor adulte declarate incapabile, care recomandă ca statele să prevadă garanții procedurale pentru a proteja persoanele incapabile, să asigure revizuirea periodică a statutului acestora și să pună la dispoziție căile de recurs adecvate (a se vedea paragrafele 72-73 supra).

245. Având în vedere cele de mai sus, în special tendința care se degajă din legislațiile naționale și din textele internaționale relevante, Curtea consideră că articolul 6 § 1 din convenție trebuie interpretat ca garantând un principiu conform căruia orice persoană care a fost declarată parțial incapabilă, ca și reclamantul, trebuie să aibă acces personal și direct la o instanță pentru a solicita restabilirea capacității sale juridice.

246. În cauza de față, Curtea a observat că un asemenea acces direct nu este garantat cu suficientă certitudine în legislația bulgară pertinentă. Această concluzie este suficientă pentru ca această Curte să constate că a avut loc o încălcare a articolului 6 § 1 din convenție în ceea ce îl privește pe reclamant.

247. Având în vedere concluzia de mai sus, Curtea nu mai trebuie să examineze în ce măsură căile de recurs la care a făcut referire Guvernul acordă reclamantului suficiente garanții că va putea prezenta cauza sa în fața unei instanțe.

248. Așadar, Curtea respinge excepția Guvernului cu privire la neepuizarea căilor de recurs interne (a se vedea paragraful 223 supra) și conchide că a avut loc o încălcare a articolului 6 § 1 din convenție.

VI. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 8 DIN CONVENȚIE, EXCLUSIV, DAR ȘI COMBINAT CU ARTICOLUL 13

249. Reclamantul susține că regimul de curatelă restrictiv, inclusiv plasamentul său în centrul de ocrotire socială din Pastra și condițiile materiale de trai din centru reprezintă o ingerință nejustificată în dreptul său la respectarea vieții private și a locuinței. A susținut că legislația bulgară nu îi acordă o cale de recurs adecvată și accesibilă pentru a invoca acest capăt de cerere în fața instanțelor naționale. Și-a întemeiat susținerile pe articolul 8 din convenție, exclusiv, dar și combinat cu articolul 13.

Articolul 8 prevede:

“1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților celorlalți.”

250. Reclamantul susține, în special, că regimul de curatelă nu a fost adaptat situației sale individuale, ci a antrenat restricții impuse în mod automat oricărei persoane declarate incapabile de către un judecător. A adăugat că șederea sa în centrul social din Pastra l-a împiedicat să ia parte în mod efectiv la viața comunității și să dezvolte relații cu persoanele cu care ar fi dorit. Autoritățile nu au încercat să găsească alternative terapeutice în comunitate sau măsuri mai puțin restrictive decât privarea de libertate, care a avut ca urmare dezvoltarea “sindromului instituționalizării”, adică, pierderea aptitudinilor sociale și ale trăsăturilor de personalitate.

251. Guvernul contestă aceste afirmații.

252. Având în vedere concluziile sale cu privire la articolele 3, 5, 6 și 13 din convenție, Curtea consideră că nu se ridică nicio problemă distinctă în

temeiul articolului 8 din convenție, exclusiv, dar și combinat cu articolul 13, nefiind necesară examinarea separată a acestui capăt de cerere.

VII. ARTICOLELE 46 ȘI 41 DIN CONVENȚIE

A. Articolul 46 din convenție

253. Fragmentele relevante din articolul 46 din convenție prevăd următoarele:

“1. Înaltele Părți Contractante se angajează să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții în litigiile în care ele sunt părți.

2. Hotărârea definitivă a Curții este transmisă Comitetului de Miniștri care supraveghează executarea ei. ...”

254. Curtea reamintește că prin articolul 46 din convenție, Părțile Contractante s-au obligat să respecte hotărârile definitive ale Curții pronunțate în orice cauză în care au avut calitate de părți, executarea fiind supravegheată de către Comitetul de Miniștri. Așadar, o hotărâre prin care Curtea constată o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale impune în sarcina statului pârât o obligație legală nu doar de a plăti sumele acordate cu titlu de satisfacție echitabilă, dar și de a alege, sub supravegherea Comitetului de Miniștri, măsurile generale și/sau, dacă e cazul, măsurile individuale ce urmează a fi adoptate în vederea încetării încălcării constatate de către Curte și a reducerii, pe cât posibil, a efectelor acestora (a se vedea *Menteș și alții împotriva Turciei* (articolul 50), 24 iulie 1998, § 24, *Rapoarte* 1998-IV; *Scozzari și Giunta împotriva Italiei* [MC], nr. 39221/98 și 41963/98, § 249, ECHR 2000-VIII; și *Maestri împotriva Italiei* [MC], nr. 39748/98, § 47, ECHR 2004-I). Curtea notează și că este, în primul rând, rolul statului vizat de a alege, sub supravegherea Comitetului de Miniștri, mijloacele ce urmează a fi utilizate în dreptul intern pentru îndeplinirea obligației ce decurge din articolul 46 din convenție (a se vedea *Scozzari și Giunta*, citată supra; *Brumărescu împotriva României* (satisfacție echitabilă) [MC], nr. 28342/95, § 20, ECHR 2001-I; și *Öcalan împotriva Turciei* [MC], nr. 46221/99, § 210, ECHR 2005-IV).

255. Totuși, pentru a sprijini statul pârât în îndeplinirea obligațiilor ce-i incumbă în temeiul articolului 46, Curtea poate indica tipul de măsuri individuale și/sau generale care ar putea fi luate pentru a pune capăt situației generatoare a încălcării constatate (a se vedea *Broniowski împotriva Poloniei* [MC], nr. 31443/96, § 194, ECHR 2004-V, și *Scoppola împotriva Italiei* (nr. 2) [MC], nr. 10249/03, § 148, ECHR 2009-...).

256. În cauza de față, Curtea consideră că este necesar, prin prisma constatării încălcării articolului 5, să indice măsurile individuale ce pot fi luate în vederea executării prezentei hotărâri. Observă că a constatat o încălcare a acestui articol deoarece autoritățile nu s-au conformat cerinței că

orice privare de libertate trebuie să fie “în conformitate cu o procedură prevăzută de lege” și din cauza lipsei unei justificări pentru privarea de libertate, în temeiul alineatului (e) sau a oricruia dintre celelalte alieante ale articolului 5 § 1. A luat notă și de deficiențele cu privire la evaluarea prezenței și persistenței tulburărilor psihice care ar justifica plasamentul într-un centru de ocrotire socială (a se vedea paragrafele 148-160 supra).

257. Curtea consideră că pentru a remedia efectele încălcării drepturilor reclamantului, autoritățile ar trebui să stabilească dacă acesta dorește să rămână în centrul respectiv. Constatările din prezenta hotărâre nu împiedică reclamantul să rămână în centrul de ocrotire din Pastra sau să se mute într-un alt centru similar, dacă consimte la plasament. Totuși, dacă reclamantul se opune unui asemenea plasament, autoritățile ar trebui să-i reexamineze situația de îndată.

258. Curtea notează că a constat și o încălcare a articolului 6 § 1 din cauza lipsei de acces personal la instanță a persoanelor care au fost parțial lipsite de capacitate juridică pentru a cere restabilirea acesteia (a se vedea paragrafele 233-248 supra). Având în vedere această concluzie, Curtea recomandă statului pârât să ia măsurile necesare pentru a asigura un astfel de acces în mod efectiv.

B. Articolul 41 din convenție

259. Articolul 41 din convenție prevede:

“Dacă Curtea constată că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

1. Prejudiciul

260. Reclamantul nu solicită daune materiale, dar solicită suma de 64.000 EUR cu titlu de daune morale.

261. Susține că a îndurat condiții rele de trai în centrul social, pentru care pretinde suma de 14.000 EUR. Cu privire la plasamentul lui în centrul social din Pastra, a susținut că a suferit de anxietate, stres și frustrare, încă de la momentul inițial al aplicării acestei măsuri, în decembrie 2002. Internarea lui forțată a avut și un impact semnificativ asupra vieții sale, deoarece a fost scos din mediul său social și supus unui regim foarte restrictiv, devenindu-i greu să se reintegreze în comunitate. A susținut că, deși nu există jurisprudență comparabilă cu privire la detenția nelegală într-un centru de ocrotire pentru persoanele care suferă de tulburări mintale, pentru stabilirea reparației echitabile ar trebui să se aibă în vedere cazurile în care Curtea a dat o astfel de reparație în situații de detenție ilegală în spitale psihiatrice. A făcut trimitere, spre exemplu, la hotărârile *Gajcsi împotriva Ungariei* (nr. 34503/03, §§ 28-30, 3 octombrie 2006) și

Kayadjieva împotriva Bulgariei (nr. 56272/00, § 57, 28 septembrie 2006), subliniind că a fost privat de libertate pentru o perioadă considerabil mai lungă decât reclanații din cauzele respective. A susținut că suma de 30.000 EUR reprezintă o reparație suficientă pentru acest aspect al cererii sale. În ultimul rând, a susținut că lipsa accesului la o instanță în vederea restabilirii capacității sale juridice depline l-a privat de o serie de libertăți în sfera vieții sale private, ceea ce i-a provocat un prejudiciu moral suplimentar, pentru care o reparație de 20.000 EUR ar fi suficientă.

262. Guvernul a susținut că pretențiile reclamantului sunt excesive și nefondate. A arătat că în cazul în care Curtea ar acorda o sumă cu titlu de prejudiciu moral, aceasta nu ar trebui să depășească sumele acordate în hotărâri pronunțate împotriva Bulgariei ce priveau internări psihiatrice forțate. Guvernul a făcut referire la hotărârile pronunțate în cauzele *Kayadjieva* (citată supra, § 57), *Varbanov* (citată supra, § 67) și *Kepenerov împotriva Bulgariei* (nr. 39269/98, § 42, 31 iulie 2003).

263. Curtea observă că, în cauza de față, a constatat încălcarea mai multor prevederi ale convenției și anume, articolele 3, 5 (alineatele 1, 4 și 5), 6 și 13. Consideră că reclamantul a suferit din cauza plasamentului său în centrul de ocrotire, care a început în 2002 și nu s-a încheiat, a imposibilității sale de a contesta măsura și lipsei accesului la instanță pentru a cere ridicarea curatelei. Această suferință i-a provocat, neîndoielnic, sentimente de neputință și angoasă. Curtea consideră că reclamantul a suferit un prejudiciu moral din cauza condițiilor de trai degradante la care a fost supus vreme de mai mult de șapte ani.

264. Judecând în echitate, așa cum impune articolul 41 din convenție, Curtea acordă reclamantului suma totală de 15.000 EUR cu titlu de daune morale.

2. Cheltuieli de judecată

265. Reclamantul nu pretins cheltuieli de judecată.

3. Dobânda

266. Curtea consideră adecvat ca dobânda să se calculeze pe baza facilității de împrumut marginal practică de către Banca Centrală Europeană majorată cu trei procente.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. *Respinge*, în unanimitate, excepția preliminară a Guvernului cu privire la neepuizarea căilor de recurs interne;

2. *Decide*, în unanimitate, că a avut loc o încălcare a articolului 5 § 1 din convenție;
3. *Decide*, în unanimitate, că a avut loc o încălcare a articolului 5 § 4 din convenție;
4. *Decide*, în unanimitate, că a avut loc o încălcare a articolului 5 § 5 din convenție;
5. *Decide*, în unanimitate, că a avut loc o încălcare a articolului 3 din convenție, exclusiv, dar și combinat cu articolul 13;
6. *Decide*, în unanimitate, că a avut loc o încălcare a articolului 6 § 1 din convenție;
7. *Decide*, cu treisprezece voturi împotriva patru, că nu este necesar să se examineze dacă a avut loc o încălcare a articolului 8 din convenție, exclusiv, dar și combinat cu articolul 13;
8. *Decide*, în unanimitate,
 - (a) ca statul pârât să plătească reclamantului, în termen de trei luni, 15.000 EUR (cincisprezece mii de euro) cu titlu de daune morale, sume convertibile în leu bulgărești la cursul de schimb aplicabil la momentul plății, plus orice sumă care ar putea fi imputată reclamantului cu titlu de impozit;
 - (b) ca de la expirarea termenului de trei luni susmenționat până la momentul plății să se plătească o dobândă simplă calculată pe baza facilității de împrumut marginal practică de către Banca Centrală Europeană în perioada de referință, majorată cu trei procente;
9. *Respinge*, în unanimitate, celelalte pretenții ale reclamantului.

Redactată în engleză și franceză și pronunțată public în Clădirea Drepturilor Omului, Strasbourg, pe data de 17 ianuarie 2012.

Vincent Berger
Juristconsult

Nicolas Bratza
Președinte

În conformitate cu articolul 45 § 2 din Convenție și 74 § 2 din Regulamentul Curții, sunt anexate prezentei hotărâri următoarele opinii separate:

- (a) opinia comună parțial dizidentă a judecătorilor Tulkens, Spielmann și Laffranque;

(b) opinia parțial dizidentă a judecătorului Kalaydjieva.

Opiniile separate nu au fost traduse, dar se pot găsi în engleză și franceză, în versiunile oficiale ale hotărârii, care pot fi consultate în baza de date HUDOC a Curții.

N.B.
V.B.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2012.

Limbile oficiale ale Curții Europene a Drepturilor Omului sunt engleza și franceza. Această traducere a fost efectuată cu sprijinul Fondului Fiduciar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Ea nu obligă Curtea, care, de altfel, nu își asumă nicio responsabilitate pentru calitatea acesteia. Ea poate fi descărcată din baza de date a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) sau din orice altă bază de date căreia HUDOC i-a transmis acest document. Traducerea poate fi reprodusă în scopuri necomerciale cu condiția ca titlul cauzei să fie citat în întregime împreună cu indicația de mai sus privind drepturile de autor și referința la Fondul Fiduciar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei. Orice persoană care intenționează să utilizeze fragmente din prezenta traducere în scopuri comerciale este rugată să contacteze adresa următoare: publishing@echr.coe.int

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int